ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe
zaterdag 30 augustus

Kilometers aan archiefmateriaal

Pagina 10 & 11

45 jaar Nationaal Archief

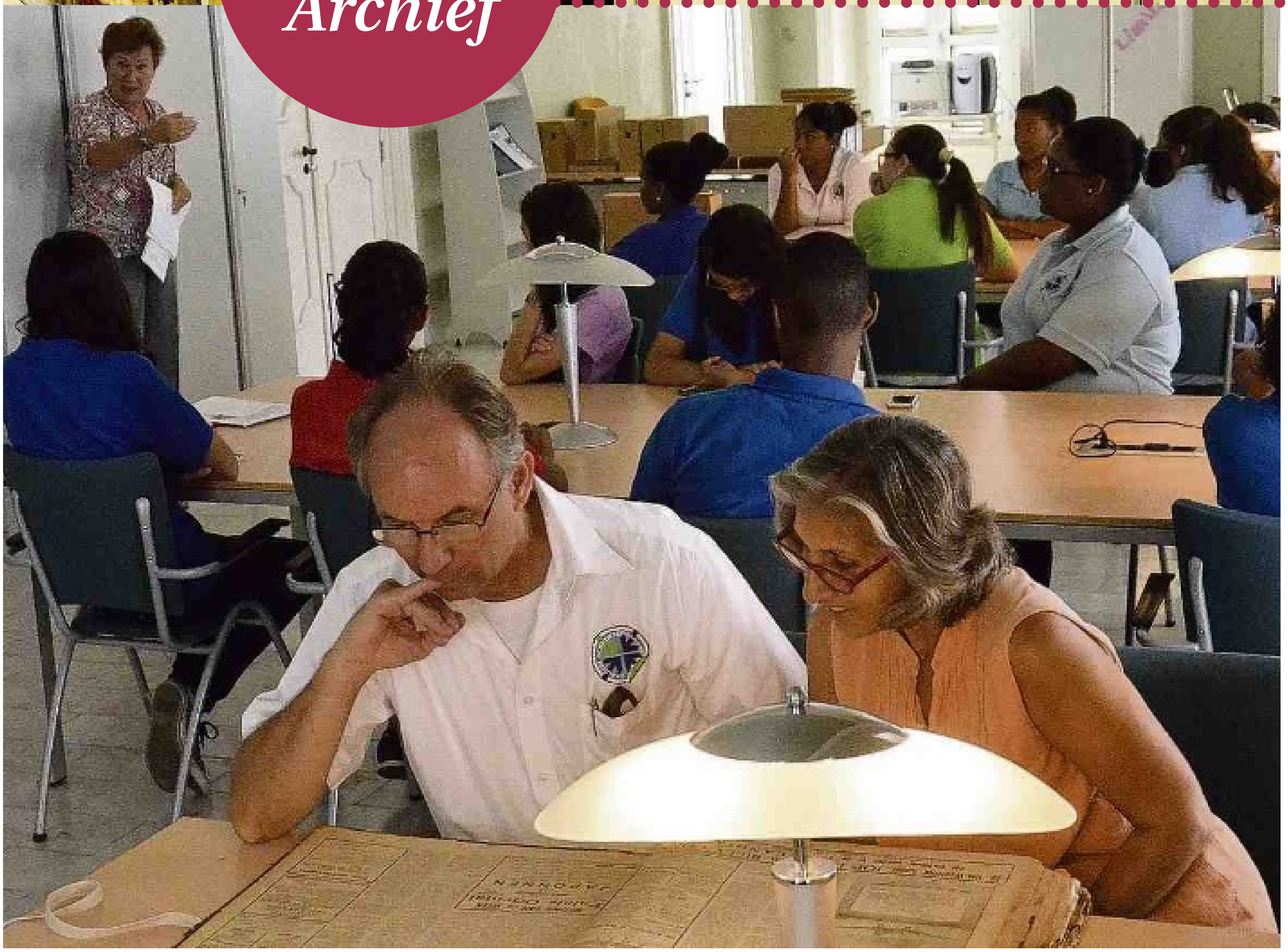

Inhoud

Voorpagina 1
Inhoud 2
Uitgelicht 3
Gezondheid 4 & 5
Historie 6
Eten & drinken 7
Literatuur 8 & 9
Kilometers aan archief-materiaal 12 & 13
Business 14 t/m 18
Puzzels 19
Reizen 20

Foto van de week.

Houtdraaien is de hobby van Hugo Sjak-Shie. "Ik probeer om de interne schoonheid van ons lokale hout tot uiting te laten komen en meer respect en appreciatie voor onze natuur te promoten", aldus de houtdraaier die deze fraaie schaal vervaardigde uit een stronk van een mahokboom. Meer werk van Sjak-Shie is te bekijken op www.facebook.com/paluarte of http://paluarte.weebly.com

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

EINDREDACTEUR Hans Vaders

VORMGEVING Wendela Ataliede
Linda van Eekeres
Oscar Vanegas

Voorpaginafoto's: Ken Wong

Aan deze Ñapa werkten mee:

Marius Bremmer
Evert Bongers
Roy Bottse
Monique Casimiri
Verele Ghering
Brede Kristensen
Judice Ledeboer
Wouter Mol
Milangela Plate
Jan de Ruijter
Elton St. Jago
May Voges
Miriam de Windt
Ken Wong

Thuis.

Kalebas

Monique Casimiri

Ik zit achter mijn bureau te schrijven en ruik de geur van thuis. Op een kastje achter mij staat een kalebas. Een grote. Deze zagen wij vorig jaar hangen in een tuin. We hebben aan de eigenaar gevraagd of we er één mochten kopen en dat mocht. We hebben hem toen op Curaçao te drogen gelegd, maar toen wij teruggingen naar Nederland hebben we hem achter moeten laten. We hadden niet genoeg plek in de koffer om hem mee te nemen. Daarnaast was hij nog te sterk van geur.

Een half jaar later toen mijn ouders bij ons op bezoek waren kwam de kalebas alsnog mee. Hij was goed ingepakt, zodat hij niet zou scheuren, zweten of teveel geur zou afgeven. Hij was inmiddels mooi bruin geworden, maar nog niet helemaal ingedroogd van binnen. Het advies was, zet hem op een droog plekje en draai hem regelmatig een keer om.

Ik draai hem wekelijks om en hij is nog niet ingedroogd. Dat proces duurt nu dus al bijna een jaar. Zolang heeft de natuur nodig. De geur die hij afgeeft is niet meer zo sterk als in het begin, maar omdat hij zo dicht bij mij staat ruik ik bij vlagen die kalebas en dat ruikt heel sterk, maar ook heel lekker. Het ruikt naar een korte regenbui, waarna de blaadjes drogen in de hete zon. Deze associatie heeft meer te maken met een minder prettige ervaring die ik opdeed op Curaçao.

We waren aan het kamperen op Santa Cruz op Banda'bou en wilden een vriendin gaan uitzwaaien die voorgoed naar Nederland zou gaan. Met een paar vrienden stapten we in de auto en reden, waarschijnlijk iets te hard, richting Hato. Het had net geregend en op de weg lagen vele losse blaadjes. Achteraf gezien, blaadjes van een kalebasboom vermoed ik. We slipten door de bocht en kwamen op zijn kop terecht in een brede begroeide middenberm. Gelukkig raakten we geen enkele boom. Wel liep er benzine uit de auto en met dat besef stonden we allemaal binnen een paar minuten naast de auto. Een brand is ons bespaard gebleven, maar glasscherven in mijn arm heb ik niet kunnen voorkomen. We zijn niet meer naar Hato gereden, maar we bleven wel kamperen.

Maar die geur die daar was. Dat was de geur van de kalebas. Je zou denken dat ik daar geen prettige herinneringen aan heb, aan die geur, maar hij betekent gelukkig meer thuis voor mij dan ongeluk. Ik geniet dus van mijn kalebas op mijn kastje achter mij. Ik draai hem nog eens om en druk mijn neus tegen zijn bruine, verweerde harde bast.

Uitgelicht.

Ode aan Doble R

Een heel bijzonder concert vond donderdagavond plaats op het festivalterrein van Curaçao North Sea Jazz. Het Nederlandse Metropole Orkest bracht daar een ode aan Doble R. (Rignald Recordino), een ode die al eerder in Nederland was gebracht, maar nu ook op eigen bodem. Met onder anderen Izaline Calister, Giovanca, Ompie Stefania en Randal Corsen. Duizenden mensen zongen de hits mee en het publiek danste en deinde. Extra bijzonder was dat de entreekaarten voor dit concert gratis waren verspreid. Vanavond is de laatste avond van het Curaçao North Sea Jazz Festival, met optredens van onder anderen Bruno Mars, Janelle Monáe en Juan Luis Guerra. Kaarten kosten 355 gulden.

Medisch.

Dengue of knokkelkoorts

Dengue, ook wel knokkelkoorts genoemd, is een infectieziekte die in grote delen van Afrika, Azië, Midden- en Zuid-Amerika en op de Caribische eilanden voorkomt. Knokkelkoorts ontstaat nadat iemand is gestoken door een mug die het dengue-virus bij zich draagt.

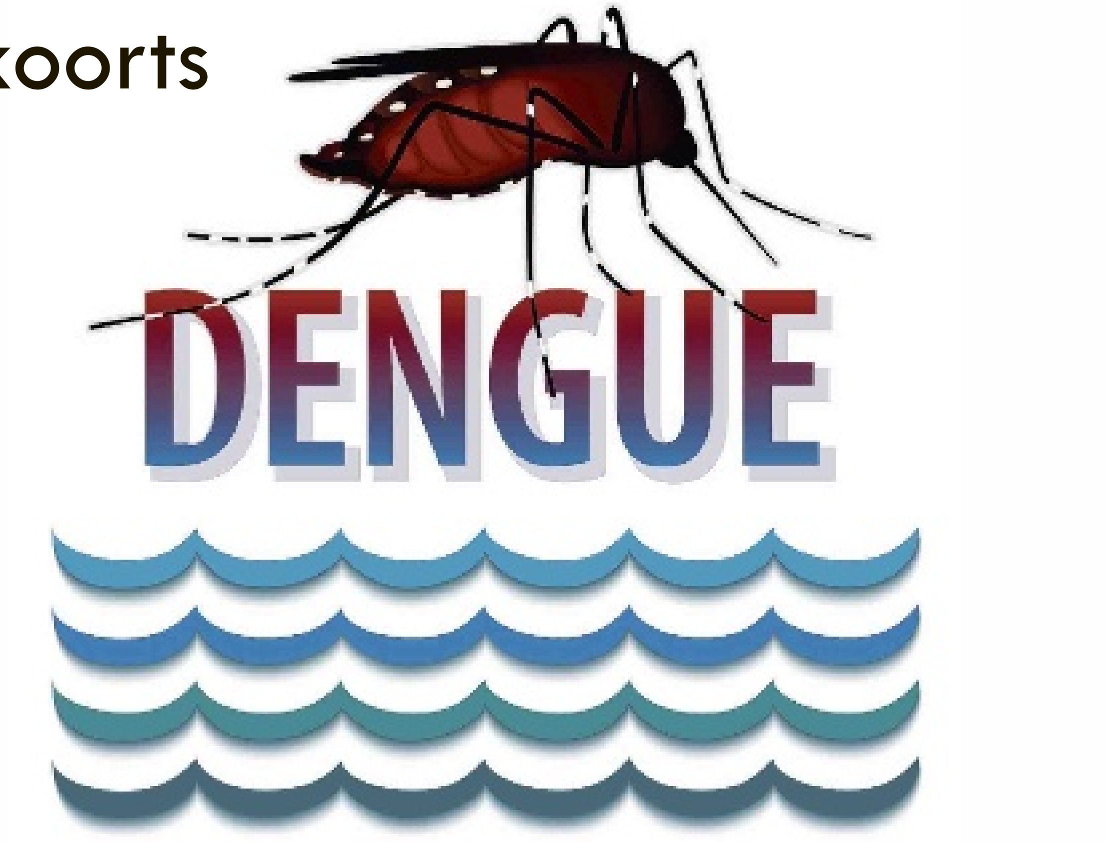

Deze mug is een kleine zwart-wit gestreepte 'zebramug' die overdag steekt (vooral in de vroege ochtend en namiddag). Door de muggensteek komt het virus in je bloed.

Er zijn vier afzonderlijke, maar nauw verwante virussen die dengue veroorzaken. Herstel van een infectie met één daarvan biedt levenslange immuniteit tegen dat type, maar verleent slechts gedeeltelijk en tijdelijk bescherming tegen latere infectie met de andere drie. Er zijn zelfs sterke aanwijzingen dat een volgende infectie het risico van een ernstiger vorm van dengue vergroot, hetgeen kan uitmonden in dengue hemorragische koorts (DHK) of het dengue shocksyndroom (DSS), die de dood tot gevolg kunnen hebben. Vooral voor kinderen zijn deze aandoeningen gevaarlijk en zij lopen het meeste risico eraan te overlijden.
Het aantal gevallen van knokkelkoorts neemt wereldwijd de laatste jaren toe.

Hoe herken je dengue?

De incubatietijd van dengue is twee tot vijftien dagen, het gemiddelde ligt tussen vijf en zeven dagen.
In zijn typische klassieke beloop wordt dengue gekenmerkt door een een ernstige, op griep lijkende ziekte die begint met:

- hoge koorts;
- hoofd- en gewrichtspijn (vandaar ook de naam knokkelkoorts), forse spierpijn, pijn achter de ogen rond de oogbollen;
- misselijkheid en braken;
- huiduitslag (op de romp, die zich uitbreidt naar de armen, benen en het gezicht);
- Soms is er een droge hoest;
- de hartslag traag in verhouding tot de koorts.

Klassiek (maar niet steeds) verloopt de ziekte in twee fasen:
na 3 à 4 dagen koorts treedt een voorbijgaande verbetering op, rond de 5e en 6e dag stijgt de koorts opnieuw. Op dat ogenblik kan er een rode vlekkerige huiduitslag verschijnen. Na enkele dagen verdwijnt de koorts dan wel weer, maar er kan een wekenlange periode van moeizaam herstel volgen, gekenmerkt door algemene zwakte (asthenie), spier- en zenuwpijnen.

Wat is dengue hemorragische koorts?

Dengue hemorragische koorts (DHK), is een potentieel dodelijke complicatie van dengue en wordt gekenmerkt door dezelfde klachten als dengue plus:

- hoge koorts;
- hoesten;
- hoofdpijn;
- buikpijn;
- bloedingen (van het tandvlees en de darmen, en onderhuidse bloedingen);
- vergrote lever;
- in ernstige gevallen treedt er een plotselinge daling van de bloeddruk op, ook wel shock genoemd;
- oedeem.

In minder ernstige gevallen van DHK verdwijnen alle symptomen met behandeling met een infuus, nadat de koorts is gedaald. In ernstige gevallen kan de toestand van de patiënt na een paar dagen koorts plotseling achteruitgaan; de temperatuur daalt, gevolgd door tekenen van bloeddrukdaling. De patiënt kan snel in een shock raken en binnen 12 tot 24 uur overlijden, of, na toediening van vocht door middel van een infuus, weer snel herstellen. DHK kan leiden tot het dengue shocksyndroom (DSS), dat wordt gekenmerkt door aandoeningen van het zenuwstelsel, zoals epileptische aandoeningen.
Wat is de behandeling van dengue?
Er bestaat geen specifieke behandeling, de aandoening geneest vanzelf. Volwassenen genezen meestal volledig, hoewel de herstelperiode lang duurt. Bij kinderen jonger dan tien jaar is medische behandeling noodzakelijk.

- Tegen de koorts en pijn kunt u paracetamol gebruiken.
- Omdat uw bloed bij knokkelkoorts dunner kan zijn, mag u geen bloedverdunnende pijnstillers gebruiken zoals bijvoorbeeld acetylsalicylzuur, diclofenac, ibuprofen of naproxen.
- Tegen overgeven kunt u domperidon nemen.
- Zorg dat u voldoende drinkt om uitdroging tegen te gaan.

Iemand met dengue hemorragische koorts moet in een ziekenhuis worden opgenomen. Zonder behandeling is er 10 procent kans op een dodelijke afloop; met de juiste behandeling is deze kans 1 tot 2 procent.

Voorzorgsmaatregelen

Er bestaat momenteel nog geen vaccin tegen dengue. Het is moeilijk een vaccin te ontwikkelen tegen dengue en DHK, omdat deze ziekte door vier verschillende virussen kan worden veroorzaakt en omdat bescherming tegen slechts een of twee dengue-virussen het risico van een ernstiger variant van de ziekte kan vergroten. Niettemin wordt er enige vooruitgang geboekt in de ontwikkeling van vaccins die bescherming bieden tegen alle vier de dengue-virussen. Deze producten zouden binnen enkele jaren in de handel kunnen zijn.
De Aedes-mug, die dengue verspreidt, bijt overdag. Hij komt veel voor in drukbezochte gebieden en wordt aangetrokken door bedrijvigheid, vocht, warmte en kooldioxide. Deze mug bijt vooral in de ochtend, de namiddag en de uren na zonsopgang. Binnenshuis, op schaduwrijke plaatsen of als het bewolkt is, kan hij de hele dag actief zijn. De mug broedt in 'waterreservoirs' als oude autobanden, blikken, vaten, emmers, bloemvazen en stortbakken, die allemaal regelmatig worden aangetroffen in de huiselijke omgeving.
Bescherming tegen de mug is dan ook vooral overdag nodig. Persoonlijke bescherming (kleding, insectenwerendmiddel, muskietennet, enzovoort). Draag kleren in een neutrale kleur (bruin of groen) in plaats van met felle kleuren.

Ter bescherming tegen de muggen worden de volgende maatregelen aanbevolen:

- Wees spaarzaam met het aanbrengen van insectenwerende middelen op de blote huid. Een doeltreffend middel zal 20 tot 30 procent DEET (N,N-diethyl-m-toluamide) bevatten.
- DEET in hoge concentraties (meer dan 30 procent) kan bijwerkingen hebben, met name bij kinderen. Gebruik daarom geen producten met een DEET-gehalte boven de dertig procent.
- Gebruik spuitbussen in open ruimtes om inademing te voorkomen. Breng geen insectenwerendmiddel op de handen van kinderen aan.
- Draag kleren met lange mouwen en lange pijpen.
- Spuit permethrine of producten met DEET op de kleding, want de muggen kunnen door dunne kleren heen steken.
- Hang een muskietennet over het bed als de slaapkamer geen airconditioning of geen horren heeft. Voor extra bescherming kunt u het muskietennet met het insectenwerendemiddel permethrine behandelen.
- Spuit permethrine of een ander insectenwerendmiddel in uw slaapkamer voordat u naar bed gaat.

Dr. W.W. Mol is huisarts te Curaçao

Mens & Psyche.

Hallucinaties

"Hoorde ik nou net iemand mijn naam roepen?" U vraagt aan iemand anders of die het ook heeft gehoord of u luistert nog even goed of er nog een keer wordt geroepen en als er niets gebeurt dan concludeert u 'het zal mijn verbeelding zijn geweest'. Sommigen onder ons hebben ongetwijfeld weleens deze ervaring gehad; een fenomeen dat pseudohallucinatie heet.

Tekst: **Milangela Plate**

Waarnemen gebeurt via onze vijf zintuigen: horen, zien, voelen, proeven en ruiken. Hallucinaties kunnen zich voordoen via één of meerdere van deze zintuigen. Bij een pseudohallucinatie weet u dat hetgeen u gezien, gevoeld, geproefd, geroken of gehoord heeft in werkelijkheid niet heeft plaatsgevonden.

Bij hallucinaties zijn belevingen en waarnemingen voor de betrokkene 'levensecht', terwijl de omgeving op dat moment niets bijzonders waarneemt. In tegenstelling tot de persoon die een pseudohallucinatie ondergaat, kan een persoon die echt hallucineert zichzelf niet (laten) corrigeren. Hij is er niet alleen van overtuigd dat hetgeen hij waarneemt echt bestaat, maar staat er ook op dat hetgeen hij waarneemt ook voor anderen in zijn omgeving waarneembaar moet zijn.

Soorten

• Auditieve, akoestische of gehoorshallucinaties: hierbij worden geluiden waargenomen die er niet zijn. De meest bekende en tevens meest voorkomende vorm van auditieve hallucinatie is 'het horen van stemmen'. Dit kunnen stemmen zijn die kritiek geven of die gevaarlijke opdrachten geven, zoals de opdracht om zichzelf of anderen kwaad te doen.
• Visuele hallucinaties: bij deze vorm van hallucinatie ziet men dingen die er in werkelijkheid niet zijn, boze politieagenten die op hen aflopen, mensen die in de hoek van de kamer staan of spelende kinderen in de tuin. Het kan bijvoorbeeld ook voorkomen dat u in een hele nette kamer staat, terwijl de persoon die hallucineert beweert dat de kamer compleet overhoop ligt of dat de schilderijen totaal scheef hangen terwijl u alleen perfect hangende schilderijen ziet.
Bij weer andere visuele hallucinaties ziet de persoon wel dingen die er in werkelijkheid zijn (de stoel en tafel die u ook ziet), alleen zijn deze dingen veranderd van kleur of vorm; dat wat men ziet wordt bijvoorbeeld hol of bol of het voorwerp waar men naar kijkt gaat golven.
• Tactiele, somatische of gevoelshallucinaties: de persoon die hallucineert heeft bijvoorbeeld het gevoel dat bepaalde organen bewegen in zijn lichaam of dat er beestjes/ongedierte in het lichaam, over of onder de huid kruipt.
• Gustatoire of smaakhallucinaties: hierbij worden smaken geproefd die er op dat moment niet zijn, bijvoorbeeld bloed.
• Olfactorische of reukhallucinaties: hierbij ruikt de persoon geuren die er niet zijn, bijvoorbeeld de geur van brand of zuur.
Hallucinaties zijn meestal heel echt en daardoor heel eng voor de persoon die ze ervaart. Hallucinaties gaan daarom veelal gepaard met onrust en angstgevoelens, temeer daar de hallucinerende persoon er als het ware alleen voor staat; zijn omgeving ziet, hoort, voelt, ruikt of proeft immers niet hetzelfde als hij.

Oorzaak

Hallucinaties ontstaan niet uit het niets, er is altijd wel een aanleiding. Misschien heeft u weleens hallucinaties meegemaakt bij een kind dat met hoge koorts ligt te ijlen.
In films wordt soms getoond hoe iemand gaat hallucineren als ontwenningsverschijnsel bij het afkicken van bijvoorbeeld een alcohol- of drugsverslaving. Daarnaast kan het gebruik van drugs, zv toals marihuana, paddenstoelen of LSD, op zich eveneens hallucinaties ontlokken.
Hallucinaties kunnen verder voorkomen bij een heel ernstige depressie, bij sommige vormen van dementie zoals de ziekte van Alzheimer en Lewy Body Dementie en bij psychotische stoornissen, zoals schizofrenie.
Een lichamelijke aandoening waarbij visuele hallucinaties frequent voorkomen is het Charles Bonnet Syndroom, dat achteruitgang en uiteindelijk verlies van visus veroorzaakt. Ongeveer 60 procent van de mensen met deze aandoening ervaren op enig moment visuele hallucinaties die tussen 12 en 18 maanden aanhouden.
Extreme vermoeidheid en intens verdriet kunnen soms eveneens leiden tot hallucinaties.
In geval van intens verdriet na het overlijden van een dierbare kan men bijvoorbeeld pseudohallucinaties hebben; men hoort de stem van de overledene of denkt hem of haar steeds te zien lopen, zitten of liggen. In dergelijke gevallen kan pseudohallucinatie een 'normaal' onderdeel van het rouwproces zijn.

Omgaan met hallucinaties

Wat de persoon ziet is voor hem echt; neem hem of haar serieus in zijn beleving van de werkelijkheid. Het heeft weinig zin om de persoon te zeggen dat wat hij ziet niet echt is, dit levert slechts boosheid of vruchteloze discussie op. Wel kunt u aangeven dat u de werkelijkheid anders beleeft, maar dat u gelooft dat hij of zij dit anders ervaart.
Geef de ander de ruimte om te vertellen over zijn belevingen en gedachten. Wanneer u dit doet, schept dat vertrouwen en u geeft de ander tevens de gelegenheid om zich te ontdoen van een beetje van zijn bezorgdheid, angst of onrust.
Stel gerust vragen over de belevingen van de ander. Wanneer iemand stemmen hoort, kunt u gewoon vragen over de stemmen. 'Kent u de stemmen? Wat zeggen de stemmen?' De ander voelt zich hierdoor gehoord en serieus genomen.
Echter, soms kunt u ervoor kiezen om de persoon juist af te leiden van zijn belevingen door samen dingen te gaan doen: naar muziek luisteren, praten over koetjes en kalfjes of kleine klusjes in huis/tuin doen.
Tot slot, schroom niet om hulp te zoeken bij uw huisarts. Zowel hallucinaties als de bijverschijnselen (angst, verwardheid, onrust, slaapproblemen) zijn vaak goed te behandelen dan wel te beteugelen met medicatie.

Milangela Plate is gerontoloog/psycholoog. Psychologisch Adviesbureau Take Care B.V.
Email: milangela.plate@takecare.cw

zaterdag 30 augustus 2014

Mijn jongensjaren (1)

Ik was de Benjamin van de familie. Tot mijn vader stierf in 1902 konden wij ons verheugen in een gelukkig en onbekommerd gezinsleven. Hoewel mijn vader als onderwijzer nooit meer dan vijftig gulden per maand verdiende, werden wij in onze kleine gemeenschap als 'welgesteld' beschouwd.

De hoofdstraat van Oranjestad, begin 20e eeuw.

Men kan zich in de huidige tijd moeilijk indenken hoe een gezin, bestaande uit man, vrouw en zeven kinderen, zich kon bedruipen van een dergelijk luttel inkomen. En toch ontbrak het ons aan niets. Wij aten goed en kwamen steeds, zolang mijn vader leefde, netjes gekleed en goed verzorgd voor de dag.

Het Aruba van omstreeks 1900 was wel heel wat anders dan dat van nu. Om twee sprekende voorbeelden te geven. De hele straatverlichting bestond uit acht straatlantaarns, die alleen als het een donkere nacht was een paar uurtjes brandden. Bij maanlicht werden ze helemaal niet opgestoken. Drinkwater kregen wij alleen uit regenbakken, maar als de droogte lang aanhield, was men aangewezen op putwater. De meeste huizen van Oranjestad hadden een put op het erf, waarvan het brakke water voor huishoudelijke doeleinden werd gebruikt. Maar als door de aanhoudende droogte de regenbakken niet meer toereikend waren, moest men het alleen met putwater doen. Geen wonder dat het met de volksgezondheid erbarmelijk gesteld was. Bij zulk een aanhoudende droogte mislukte de oogst en heerste er hongersnood op Aruba, met name bij het arme deel van de bevolking.

Voor het geldwezen bestonden er geen afdoende en beschermende wettelijke regelingen. Iedereen was vrij om zijn eigen geld in omloop te brengen en dit geschiedde op Aruba door de uitgifte van geldbonnen, die goed waren voor een bepaald bedrag, dat, voor zover ik mij herinner, in de regel niet hoger ging dan een gulden. Op zo'n bon stond: 'Goed voor x centen', met datum en handtekening van de uitgever. Deze bonnen waren inwisselbaar op presentatie bij die uitgever voor het wettig betaalmiddel. Maar naar gelang van de luim van die uitgever steeg of daalde ook de betrouwbaarheid van de bon!

Het wettige betaalmiddel, het zogenaamde Curaçaose geld, was schaars; er was buiten Curaçao maar weinig van in omloop. Nu waren wij voor onze handel geheel en uitsluitend aangewezen op het eiland Curaçao en bij die transacties moest je natuurlijk met Curaçaos geld betalen. Vandaar dat de ambtenaren, die hun salaris in 'goed geld' kregen, tegen de eerste van iedere maand als het ware bestormd werden door de handelaren, die bonnen tegen 'goed geld' wilden inwisselen. Men gaf voor deze transactie een toegift, zodat de ambtenaar elke maand op een extraatje kon rekenen. Ik herinner mij nog levendig hoe op de eerste van de maand een hele rij kooplieden voor de deur van mijn ouderlijk huis stond te wachten voor deze belangrijke transactie. Mijn vader had soms moeite om zijn salaris zodanig te verdelen, dat iedereen tevreden was. De toegift op deze transactie betekende voor de huisvrouw een paar extra guldens voor de huishouding. Als ik mij niet vergis, kreeg mijn vader voor zijn salaris van f.50 een bedrag van f.55 aan lokale bonnen. Zo ging dat dus van maand tot maand.

In mijn jeugd waren de prijzen echter schappelijk, zodat mijn moeder heel wat aan kon met vaders maandloon en er wonderen van deed op huishoudelijk gebied. Zij was wat dit betreft een ware tovenares!

Zelfs een halve cent was toen niet te versmaden. Thuis kochten wij elke zaterdag honderd eieren voor een gulden. Een vleesbout van een schaap of een geit kostte ongeveer dertig centen. Afdingen was bij iedereen een vaste gewoonte. Ik hoor mijn moeder nog bezig met de ventsters. In de regel eindigde zo'n discussie in een aanbod, dat heel wat lager lag dan de vraagprijs. Voor een schapenbout bijvoorbeeld van dertig centen werd een kwartje of twintig centen geboden met vaak de opmerking erbij: 'Si bo'n que bo laga!', dat wil zeggen als je niet wilt, hoepel dan maar op. Meestal capituleerde de verkoopster dan wel!

Ook werd er soms getwist over de geldbonnen. Men vroeg altijd van te voren wie de uitgever was teneinde de betrouwbaarheid van de betrokken bon te beoordelen. Dikwijls hoorde ik een of andere vissersvrouw tegen moeder zeggen: "Ik accepteer geen bonnen van meneer A, maar wel die van meneer B." Het zal weleens zijn voorgekomen, dat meneer A zijn bonnen niet prompt honoreerde, waardoor zijn kredietwaardigheid in twijfel werd getrokken.

Soms gebeurde het ook dat bonnen, als ze door de uitgever waren ingewisseld, verscheurd werden en weggeworpen. Als jongens begrepen wij er niets van, dat geld zo maar weggegooid kon worden. Nu kwam het een enkele keer voor, dat men met die vernietiging van de bonnen wat slordig was en dat ze bijvoorbeeld in tweeën werden gescheurd en weggegooid op straat. Mijn oudere speelmakkers wisten daar wel raad mee. Zij plakten de stukken keurig aan elkaar en presenteerden de bon opnieuw bij de uitgever. Op die manier hadden wij dikwijls wat extra zakgeld, niet vermoedende dat het oneerlijk spel was. Wij vertelden het daarom rustig aan anderen en ook thuis, met het gevolg dat de lol spoedig eindigde met een flink pak slaag van de ouders.

Willem Frederik Meinhardt Lampe

Willem Frederik Meinhardt Lampe, geboren op Aruba in 1896, heeft een indrukwekkende carrière gehad, voornamelijk in overheidsdienst van de Nederlandse Antillen tussen 1917 en beginjaren 70. Tussen 1917 en 1930 was hij onder meer griffier op Sint Eustatius en plaatsvervangend gezaghebber op Saba en Sint Maarten. Hij studeerde rechten in Nederland, was notaris op Aruba, werd minister van Justitie op Curaçao en Gevolmachtigd minister in Den Haag. Hij overleed in 1973 op Aruba. Zijn memoires had hij in boekvorm gepubliceerd onder de titel 'In de schaduw van de Gouverneurs' (De Wit Aruba, 1968). Hierin beschrijft hij zijn ervaringen van meer dan 50 jaar, onder zeven gouverneurs. Hierbij volgt een selectie uit een hoofdstuk van dat boek, samengesteld door Evert Bongers. Publicatie met toestemming van Uitgeverij De Wit Aruba en mevrouw Sheila Lampe.

Food for thought.

Wekelijks een portie bladgroente

Bladgroenten zijn de beste groentesoorten voor uw gezondheid. Ze zijn vezelrijk, bevatten veel vitamines, mineralen en anti-oxydanten voor preventie. Mijn advies is om wekelijks een portie bladgroente te eten. Zelfs 2 à 3 maal wekelijks indien u klachten heeft die te maken kunnen hebben met bloedcirculatie, verhoogd cholesterol, anemie en ontstekingen.

Tekst: **Miriam de Windt**

Er zijn veel verschillende soorten bladgroente waar u uit kunt kiezen. Voor verschillende weken voldoende variatie. Een recept en informatie over collard greens betekent nog 1 variatie-mogelijkheid voor uw wekelijkse portie bladgroente.
Anders dan 'losse- koolbladeren-zonder- vaste-krop' heb ik geen Nederlandse benaming voor collard greens kunnen vinden. In dit artikel wordt dan ook verder de Amerikaans-Engelse naam gebruikt: collard greens of collard.
Zoals in eerdere afleveringen van deze rubriek vermeld, dient u 250 à 400 gram bladgroente per persoon klaar te maken en te eten. Lijkt heel veel, maar bladgroente heeft een grote slinkfactor. De hoeveelheid in het recept in deze aflevering is derhalve eigenlijk geschikt voor drie personen. De analyse is dan ook gedaan uitgaande van drie personen per recept. Ook voor dit gerecht met collard zijn heel hoge waarden van voedingsstoffen te vinden. Spreekt voor zich dat collard greens ook een superfood is.
Collard greens zijn losse donkergroene bladeren van de 'Acephala-groep' van de koolfamilie (Brassica oleracea). U kunt deze termen en namen opzoeken op internet voor verdere informatie.
Vaak wordt collard en boerenkool door elkaar gehaald of als synoniem genoemd. Collard is weliswaar familie van boerenkool, maar het is niet correct om ze gelijk te stellen. Ze zijn twee verschillende soorten bladgroenten, met elk een eigen smaak, bladtype en bereidingsmogelijkheden.
Collard greens vormt geen vaste krop zoals onder meer witte kool. Het zijn meestal losse bladeren. Indien er iets van een krop in het midden gevormd is, is het niet vast en compact. De bladeren van collard zijn wijder, gladder en soepeler dan boerenkool. Omdat de bladeren los zijn, worden ze donker door zonlicht. Collard heeft een sterke koolsmaak.
In het zuiden van de Verenigde Staten wordt veel collard gegeten. Met black-eye-peas is het een traditioneel gerecht.
Bij het kopen van collard dient u uit te kijken naar verse, knapperige bladeren met stevige stelen. De bladeren en stelen zijn eetbaar. Als u biologische collard kunt vinden, des te beter.
Cholesterol: collard greens heeft een grote capaciteit om uw cholesterol te helpen verlagen. Zelfs groter dan boerenkool, broccoli en andere koolsoorten.
Kankerpreventie: collard bevat bepaalde stoffen die een belangrijke rol spelen in detox- en ontstekingsremmingsprocessen binnen uw lichaam. Deze twee processen zijn cruciaal in de preventie van kanker.
Anti-oxydatieve eigenschappen: collard is rijk aan de vitamines A, C en E en aan mangaan. Deze vier voedingsstoffen zijn allemaal anti-oxydanten. Bovendien bevat collard ook veel phytonutriënten, die ook sterke anti-oxydanten zijn. Met andere woorden, een breed spectrum aan anti-oxydanten om cellen en biochemische processen in uw lichaam te beschermen tegen vrije radicalen.
Ontstekingsremmende werking: de hoge gehaltes aan vitamine K en Omega-3 zorgen hiervoor.
Bevorderen van de spijsvertering: zoals u in de analyse kunt zien, bevat 250 gram collard eenderde deel van de totale hoeveelheid vezels die u per dag nodig heeft. Maar dit is niet het enige voordeel voor uw maag en darmen. Uit recente onderzoeken is gebleken dat er stoffen zijn in collard die uw maagwand kunnen beschermen tegen helicobacter.

Mogelijke bijwerkingen
Bij schildklierafwijking: Rauwe collard is niet aan te raden voor personen met een schildklierafwijking. Stoffen in collard kunnen uw schildklier laten opzwellen en de functie (nog meer) achteruit doen gaan.
Bij nierstenen: collard bevat oxaalzuur, dat nierstenen kan vermeerderen of groter maken.

Bij bloedverdunners: u dient minder frequent collard te eten, gezien het hoge gehalte aan vitamine K. Vitamine K zorgt voor bloedcoagulatie en gaat in tegen de werking van bloedverdunners.

Voedingswaarde voor een 1-persoonsportie:		
Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	408/ 1714	10%
Natrium	124 mg	6%
Eiwitten	8 g	8%
Kalk	1378 g	54%
Vetten	18 g	52%
IJzer	1 mg	6%
Verzadigde vetten	0	0
Vitamine A	5070 mcg	634%
Cholesterol	0	0
Vitamine B1	0,28 mg	28%
Koolhydraten	22 g	8%
Vitamine B2	0,30 mg	24%
Voedingsvezels	10 g	34%
Vitamine C	186 mg	266%

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
E mdewindt@scarlet.an.

Kook mee met May.

Ingrediënten:
11/2 pond collard greens
2 eetlepels canola-olie
1 flinke ui, schoongemaakt en klein gesneden

Voor de saus:
1 à 2 kleine promèntè (of minder!), zaadjes verwijderd, heel fijn gesneden
2 middelmaat rode paprika's, zaden en zaadlijsten verwijderd, in stukken gesneden
3 tenen knoflook, gepeld en klein gesneden
1/2 cup gewone olijfolie
1/4 cup vers limoensap
zout en vers gemalen zwarte peper

Bereidingswijze:
De collard greens goed afspoelen en droog deppen met keukenpapier.
De stelen in stukken snijden en de bladeren oprollen en in repen snijden.
In een grote koekenpan de olie verhitten en de ui bruin bakken.
De collard-stelen en -bladeren toevoegen en samen met de ui al roerend bakken. Eventueel wat water toevoegen, met zout en peper op smaak brengen en met een deksel op de pan boven een klein pitje 10 à 15 minuten laten pruttelen.
Al het vocht afgieten, naar een ovenvaste schaal overhevelen en warm houden.

De saus: Alle ingrediënten voor de saus pureren in de keukenmachine.
Saus proeven en zonodig op smaak brengen met meer zout, peper en promèntè.
1 cup van de saus over de groente scheppen, de rest er bij serveren.
Voor 6 personen.

Eet smakelijk,
May

Het ongelooflijke leven van een keizerin

Jung Chang over de

Om meteen met de deur in huis te vallen: De Keizerin is een fascinerend en zeer goed geschreven boek. Onderwerp is het ongelooflijke leven van keizerin Cixi, die met korte tussenpozen de scepter zwaaide in China tussen 1861 en 1908. Miljoenen lezers over de hele wereld kennen Jung Chang vanwege haar boek over drie generaties vrouwen in China: haar grootmoeder, haar moeder en zijzelf ('Wilde Zwanen', 1991).

Tekst: **Brede Kristenen**

Voor veel lezers was dit boek een openbaring. Eindelijk kregen we een indruk van het leven van Chinese vrouwen vroeger en onder Mao Zedong. Chang heeft zelf Mao's culturele revolutie meegemaakt. Inmiddels heeft Chang, die in de Verenigde Staten woont, samen met haar man een verpletterend boek van 900 pagina's over de bloeddorstige Mao Zedong geschreven. En nu dus het verhaal van deze zo vaak verguisde keizerin Cixi. Misschien dat sommige mensen zich nog de geschiedenisles op school herinneren over de nadagen van de Qing-dynastie in China. Die nadagen zouden in het teken hebben gestaan van decadentie, incompetentie en teloorgang van vastgeroeste Confuciaanse tradities. De keizerin zou er niets van hebben gebakken. Veel mensen hebben de film over haar opvolger, Pu-Yi, een keizerlijk kereltje van 2 jaar, gezien. L'ultimo imperatore uit 1987 van de Italiaanse regisseur Bertolucci is mooi en ontluisterend. Maar wie was zijn voorganger, keizerin Cixi eigenlijk, die bijna een halve eeuw het grootste land ter wereld regeerde? (uit te spreken als 'sie-tsjie' met op beide lettergrepen een klemtoon, zo begrijp ik). Klopt het beeld dat we van haar hebben? Jung Chang vroeg het zich ook af en besloot minutieus bronnenonderzoek te verrichten. Ze heeft het grondig aangepakt. Haar reconstructie van het leven van Cixi is gebaseerd op die bronnen, variërend van brieven tot rapporten, ambtelijke mededelingen, krantenberichten enzovoort.

Eén ding is zeker, het nogal negatieve standaardbeeld van Cixi klopt van geen kant. De Engelsen hadden er belang bij haar af te schilderen als een wrede en incompetente machtswellustelinge met de bedoeling dat hun regering geld zou vrijmaken voor een 'rechtvaardige oorlog' om China van zo'n despoot te verlossen. Dan zouden de Engelsen vaste voet aan de Oost-Aziatische grond krijgen om naar hartenlust handel te drijven. Dat de Engelsen zich eerder tijdens de opiumoorlogen (tussen 1839 en 1860) met China als barbaren hadden gedragen en grote aantallen slachtoffers hadden gemaakt, werd uiteraard verdoezeld. Ook dat zij het schitterende Zomerpaleis, na zorgvuldige plundering weliswaar, met de grond gelijk hadden gemaakt. Engelsen en Fransen en later ook Duitsers en Japanners probeerden China in de 19e eeuw met opium en militaire avonturen te ontregelen. Dat lukte behoorlijk goed. Tegen die achtergrond speelt het leven van Cixi zich af. Ze werd op 29 november 1835 geboren. Als jong Mantsjoe-meisje van eenvoudige komaf lukte het haar door te dringen tot het gezelschap van concubines van de keizer. Het lukte haar ook een zoon van hem te krijgen. Zijn enige zoon. Die was dus voorbestemd hem later als keizer op te volgen. De keizer stierf jong. Het zoontje was pas 6 jaar oud. Met hulp van de weduwe van de keizer wist Cixi, die niet meer dan een concubine was, te bewerkstelligen dat zij samen in naam van de jonge keizer zouden regeren. Cixi maakte de dienst uit. Niet de weduwe van de keizer. Zo begon een lange regeerperiode die tot 1908 zou duren. Omdat Jung Chang zich louter baseert op bronnen, wordt het de lezer helaas niet duidelijk hoe Cixi dit allemaal in die jaren voor elkaar kreeg. De paleis-intriges zullen ontelbaar geweest zijn. De harem werd beheerd door onberekenbare, spelletjes spelende eunuchen. De keizerlijke staf wemelde van ambtenaren met hun eigen verborgen agenda. Misleiding en verraad waren schering en inslag. Hoe heeft Cixi al die mannen voor haar karretje kunnen spannen? Daarover bestaan geen bronnen.

Voor een antwoord op die vraag kan men desgewenst terecht bij de roman 'Imperial Woman' (1956) van Pearl Buck, waarin ze veel overlaat aan haar verbeelding. Buck groeide op in China, was tweetalig en had in haar jeugd de keizerin van nabij meegemaakt. Ze heeft zich een voorstelling proberen te maken van de intriges en manipulaties in het keizerlijke paleis en hoe het deze uitzonderlijk begaafde dame, want dat was Cixi zonder twijfel, gelukt was keizerin te worden en die rol vervolgens gedurende bijna een halve eeuw te vervullen in een land waar vrouwen niets te vertellen hadden.

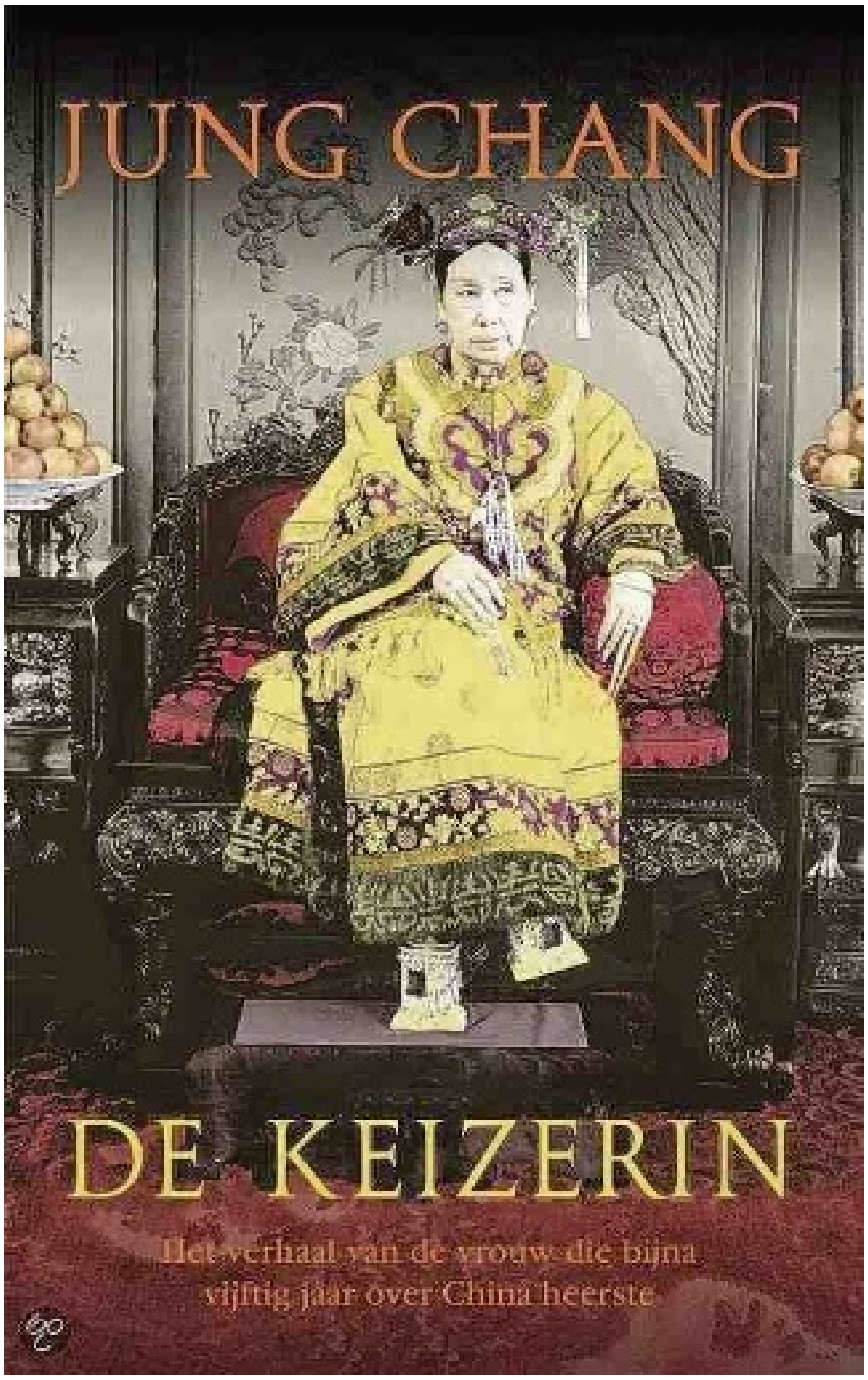

Omdat Jung Chang niet de intentie had een roman te schrijven, doch een historisch verhaal, besloot ze zich tot informatie afkomstig van betrouwbare bronnen te beperken. Wat die geniepige intriges betreft, bleef ze dus aan de oppervlakte. Maar naarmate Cixi ouder wordt en enkele buitenlandse vriendinnen krijgt, die over haar schrijven, krijgt het verhaal van Jung Chang meer persoonlijke diepgang en beginnen we meer te begrijpen van wat Cixi bewoog. Chang kon namelijk een ruim gebruik van die brieven maken. Dan leren we haar vooral kennen als een keizerin met gevoel, een open houding en een ontzagwekkend verantwoordelijkheidsbesef. Haar leven overziende krijgt die indruk nog meer reliëf. Driemaal heeft ze tijdelijk afstand moeten doen van de macht. Dat was nadat haar eigen zoon op 16-jarige leeftijd keizer werd. Het was te voorspellen dat hij een speelbal van allerlei machten zou worden met een puinhoop als resultaat. Toen hij drie jaar later aan de pokken overleed, nam Cixi het roer weer over. Ze regeerde nu in naam van een nieuwe, 2 jaar oude 'keizer' die ze zelf had aangewezen. Toen ook die meerderjarig werd gaf ze de macht opnieuw uit handen. Wederom bleef rampspoed niet uit. Daarop sloot ze hem simpelweg op in een mooie paleisvilla en liet hem tekenen wat zij wilde. Een machtsgreep dus. Toen kwam de beruchte Bokseropstand (1899), waaraan China bijna te gronde ging. Nu was het Cixi die verkeerde inschattingen maakte. Militair had ze trouwens weinig of geen inzicht. Ze dacht dat de Boksers het land tegen de Europese machten zouden kunnen beschermen. Maar die maakten gehakt van de Boksers en trokken Bejing binnen. Cixi moest vluchten. Vanuit de oude hoofdstad Xian probeerde ze het heft weer in handen te krijgen. Wonder boven wonder lukte dat. Ze keerde terug naar Bejing, waarna er een tijd van rust en

Chinese keizerin Cixi

voorspoed aanbrak. Het is in die periode dat ze haar uitzonderlijke vernieuwingen wist door te voeren.
Wat ik zeer opmerkelijk vind is dat deze vrouw die op haar 26e de facto keizerin van China werd en die haar macht drie keer verloor, iedere keer weer de vitaliteit had om het roer over te nemen en met vernieuwde inzet het reusachtige land, met toen reeds een kleine half miljard inwoners, wist te besturen en voor chaos te behoeden.
Opmerkelijk was ook haar leergierigheid. Vanaf het moment dat ze als concubine in het keizerlijke paleis kwam werkte ze aan haar persoonlijke ontwikkeling. Ze heeft nooit kunnen reizen naar het buitenland, maar ze deed er alles aan zoveel mogelijk informatie te krijgen over ontwikkelingen elders en had de moed om zich af te vragen wat China met die ontwikkelingen zou kunnen en moeten doen. Ze is tot haar laatste levensjaren blijven leren. Een van haar meest verbazingwekkende prestaties was dat ze de emancipatie van vrouwen heeft kunnen inluiden. Onder haar leiding werd China technologisch gemoderniseerd en werd het onderwijssysteem compleet hervormd. Bovendien werkte ze aan de totstandkoming van een constitutionele monarchie. Ook dat was ongehoord in het duizenden jaren oude keizerrijk, waar iedere verandering taboe was. Misschien dat ons die moderniseringen triviaal in de oren klinken. Maar men moet zich voorstellen hoe ongelooflijk traditioneel China in die tijd nog was. China had zich volledig afgesloten van de wereld. Iedereen beriep zich voortdurend op Confucius, alsof zijn woorden geen enkele nieuwe interpretatie nodig hadden. Ook Cixi was zo opgevoed en kende geen andere werkelijkheid dan deze traditionele. De keizerlijke hofhouding stond stijf van de tradities. Lange tijd mocht ze vrijwel geen mensen onder ogen zien. Ze overlegde met knielende ambtenaren van achter een zijden scherm. Als je bij deze dingen stilstaat is het zeer bijzonder dat deze vrouw zich zo heeft kunnen ontwikkelen en de hervormingen heeft weten door te voeren die China nodig had om zich in de moderne tijd te kunnen ontwikkelen. Daarbij legde ze ook een zeldzame 'beleidswijsheid' aan de dag. 'Phronesis' noemde Aristoteles dat, de kunst om niet zomaar beslissingen te nemen maar om rekening te houden met omstandigheden, belangen en vooroordelen van mensen. Ze wilde dat de Han-Chinezen ophielden met de voeten van jonge meisjes te breken en ze tot klompjes samen te binden. Een gruwelijke traditie. Maar zij was een Mantsjoe en kon dus in de ogen van de Han-Chinezen niets van deze traditie begrijpen. Ze begreep dat een keizerlijk bevel verkeerd zou uitpakken. Dus gaf ze de plaatselijke gouverneurs opdracht de families van de wreedheid van deze traditie te overtuigen. Een soort 'awareness campaign' werd gestart. Binnen 10 jaar werden geen meisjesvoeten meer gebroken en iedereen was de keizerin dankbaar.
Zeker, ze had ook zwakheden en streken. Mensen van wie ze vermoedde dat ze bezig waren een aanslag op haar voor te bereiden of die het land aan Japan wilden uitleveren, werden genadeloos onthoofd. Dat komt niet bepaald sympathiek over. Maar in het traditionele China tot 1900 golden dergelijke praktijken simpelweg als vanzelfsprekend. Chang betoogt overigens dat Cixi nooit zomaar iemand uit de weg ruimde. Er was altijd een 'dwingende reden', een cruciaal landsbelang. Daarbij merkt ze op dat Mao Zedong, die vond dat Cixi een achterlijk kreng was, een halve eeuw later zonder scrupules 80 miljoen mensen om zeep liet helpen. Trouwens, vandaag de dag stellen de zogenaamde mensenrechten in China nog steeds weinig tot niets voor. Wie is er nu achterlijk?
Sommige critici verwijten Jung Chang een hagiografie te hebben geschreven. Dit is een onjuiste beoordeling. Zeker, ze maakt er geen geheim van sympathie en bewondering voor haar te koesteren. Ze meent ook dat ze misverstanden over Cixi moest wegnemen. Terecht. Dat is ook haar plicht als historica en ze heeft het op overtuigende wijze gedaan. Maar een hagiografie? Dat gaat te ver. Ik denk dat de meeste lezers nog even moeten wennen aan het bijgestelde beeld van deze wel zeer uitzonderlijke keizerin.
Al telt dit boek bijna 500 pagina's, het hadden er wat mij betreft ook dubbel zoveel kunnen zijn. Vrijwel iedere paragraaf bevat iets interessants. Het is niet alleen boeiend voor de gewone lezer, maar vooral ook voor mensen die te maken hebben met het huidige zich overal ter wereld expanderende China. Dus bijna iedereen. Want dit boek laat zien wat er aan de communistische periode in het land is vooraf gegaan en wat er vermoedelijk nog allemaal sluimert in dit immense land. Bovendien kunnen mensen met politieke ambities heel veel leren van deze ongelooflijke keizerin.

Jung Chang,The Empress Dowager Cixi: The Concubine Who Launched Modern China, 2013, Nederlandse vertaling De Keizerin, Meulenhof, 2014

Het zomerpaleis in Peking dat door Cixi werd uitgebreid.

Letra

Rascha Peper

Rascha Peper (pseudoniem van Jenneke Strijland) overleed vorig jaar op 64-jarige leeftijd. Ze liet een mooi en indringend oeuvre na. Ondanks haar ziekte lukte het haar de roman Handel in Veren af te ronden.

Ze verklaarde dat schrijven voor haar een manier was om tegen de dood te vechten, om inspiratie te ontvangen en om te blijven voortbestaan.
Nu is een bundel met enkele van haar beste verhalen uitgekomen: Een Siciliaanse lekkernij (juli 2014). Opvallend is het grote aantal thema's dat hier aan de orde komt. Ze schrijft over de passie van het verzamelen van kunst, die het hele leven in beslag kan nemen. Om er een verlammende obsessie van te maken. In het verhaal 'Van het vuil op het hemd van Montanari' draait de verzamelgekte zich om een antieke pop die de hoofdpersoon, een verzamelaar, heeft gezien bij een oude demente bejaarde. Hoe speel ik het voor elkaar die pop in mijn bezit te krijgen? Daar gaat het toch om in het leven? Wat anders is nog de moeite waard? Nou ja, dat gaat dus niet zo eenvoudig en dat is maar goed ook, want dan heeft de persoon tenminste iets om zich druk over te maken. Nee, dit is geen grap, het is dodelijke ernst.
'Hij leed. Hij leed zo hevig dat er geen onderscheid tussen lichamelijke en geestelijke pijn te maken viel'. Als hij terug in zijn stille en keurig geordende huis zit en zijn verzameling oude poppen bekijkt, lijkt het alsof die hele verzameling aan het verleppen en verbleken is... 'hij voelt zich verloren, op het huilerige af'.

Een ander verhaal is geïnspireerd door een dichtregel van Ida Gerhardt: 'Maar ik ken de hitte des daags / en het slapeloos uur van de nacht / waarin de beslissing valt' uit het gedicht 'De Bultenaar'. Over een gebochelde geneesheer-directeur van een tbc-kliniek, die slapeloze uren doormaakt waarin beelden verschijnen 'die zich niet laten verjagen, die zich opdringen met schaamteloze hardnekkigheid, die rusteloos maken en genoegdoening eisen'.
Het noodlot kondigt zich beklemmend aan als een 'onverschillig dier'. In de verhalen van Rascha Peper slaat het noodlot vaker toe, als slecht aflopende idylles (zoals ze zelf zei in een interessant interview met Elsbeth Etty).
In 'De opdracht' klimt de hoofdpersoon uit het raam van de psychiatrische inrichting waarin ze verblijft. Ze vlucht door een donker bos en stort zich in het water van de stromende rivier. Kennelijk was het haar opdracht de doodsengel te zoeken. Er staan meer prachtige verhalen in de bundel, waaronder ook 'Een Siciliaanse lekkernij', een middeleeuwse liefdesgeschiedenis.
De titel van dit verhaal als titel voor de gehele bundel kan de lezer op een verkeerd spoor zetten. Ironie is niet kenmerkend voor Rascha Peper. Ze is een serieuze schrijfster die nooit de indruk wekt dat ze denkt dat ze leuk is. Een verademing dunkt me, want veel Nederlandse auteurs hebben daar tegenwoordig last van. Het zou heel goed kunnen dat ze pas nu, na haar dood de waardering krijgt die haar toekomt. Overigens ontving ze in 1996 de Multatuliprijs voor Russisch blauw.

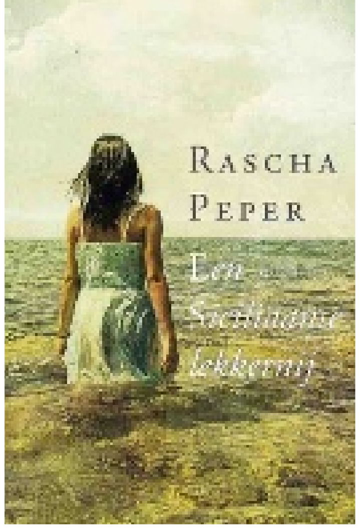

Het Nationaal Archief bestaat 45 jaar

Kilometers aan archiefmateriaal

Zo'n 4 kilometer aan archiefmateriaal over Curaçao, de mensen, wegen, contracten, afspraken, geboorte- en sterfregisters, 500.000 foto's, dia's en filmmateriaal, duizenden kaarten en archieven van particulieren; gezamenlijk vormen ze ons nationaal geheugen, en dat wordt beheerd door het Nationaal Archief dat deze maand 45 jaar bestaat.

Tekst: **Judice Ledeboer** Foto's: **Ken Wong**

Op 26 augustus 1969 is het Nationaal Archief opgericht onder de naam 'het Centraal Historisch Archief' (CHA). Het prachtige gebouw aan de Scharlooweg staat in de volksmond bekend als 'Bolo di Batrei' (Bruidstaart) door de neo-klassicistische stijl en rococo-ornamenten op het gebouw. De viering vindt plaats op zondag 31 augustus met een open dag waarbij iedereen welkom is in het hart van ons nationaal erfgoed. Er zullen lezingen en demonstraties gegeven worden.

Waarnemend directeur en beleidsmedewerker Max Scriwanek sprak met de Ñapa over het belang van het Nationaal Archief voor alle burgers van Curaçao. Hij vindt het belangrijk dat mensen weten wat het Nationaal Archief betekent voor de toekomst van het land, want een land zonder geheugen kan moeilijk gestalte geven aan haar toekomst en kan geen verantwoording afleggen voor haar handelen. Het nationale geheugen staat kosteloos ter beschikking voor u.

Het Centraal Historisch Archief werd in 1969 opgericht en kreeg de taak om overheidsdocumenten in goede en geordende staat te bewaren om deze aan het publiek en landsbestuur ter beschikking te stellen. Het CHA kreeg de overheidsdocumenten over de periode 1828-1939 in beheer overgedragen en in 1989 werd de eerste Archieflandsverordening ontworpen waarin de termijn van overbrenging naar het CHA werd gesteld op 40 jaar. Sinds 2008 is deze gesteld op 20 jaar. Deze termijn is ook de openbaarheidstermijn van het land Curaçao. Zodra de diensten hun archieven hebben geselecteerd en overgedragen aan het Nationaal Archief worden ze openbaar. Aangezien de overheid geen gewoon bedrijf is, spelen er ook andere belangen een rol, zoals de belangen van de individuele burger en de democratische controle op het overheidshandelen. Daarom zijn overheidsarchieven zo belangrijk: in de archieven wordt het handelen van de overheid ten opzichte van de samenleving, collectief en individueel, vastgelegd. Door deze archieven open te stellen legt de overheid weer verantwoording tegenover de samenleving af.

Het Nationaal Archief biedt de bezoeker dan ook allerlei mogelijkheden om in alle rust naar informatie te zoeken met of zonder hulp van medewerkers van het Nationaal Archief. Er zijn diverse ruimtes, zoals de algemene studiezaal en de readerroom waar een deel van het koloniaal archief beschikbaar is. Dit deel werd in de jaren 30 naar Den Haag overgebracht en is in de jaren 80 gefilmd, zodat het ook hier beschikbaar is in de readerroom. Er is een studiezaal voor stamboomonderzoek waar alle aktes van 1831-1909 digitaal geïndexeerd en op het internet terug te vinden zijn.

Voor geboorte-, huwelijks- en overlijdensaktes gelden overigens andere openbaarheidstermijnen van respectievelijk 100, 75 en 50 jaar. Er is ook een audiovisuele studiezaal waar een half miljoen foto's, negatieven, dia's en filmmateriaal te vinden is. Het Archief beschikt over grote collecties van onder anderen fotograaf Fred Fisher (1905-1981), Soublette (1846-1921) en de RVD.

Scholen en groepen zijn altijd welkom om een rondleiding te krijgen en om meer over het Nationaal Archief te leren.

OPEN DAG

In de kelder, in het oude depot, is het auditorium waar lezingen gegeven kunnen worden. De beide vleugels van deze ruimte zijn tegenwoordig ateliers waar restauraties plaatsvinden van (oude) boeken en documenten en waar foto's, films en historische kaarten en tekeningen gedigitaliseerd worden. De restauraties moeten worden uitgevoerd omdat de boeken, foto's en documenten aangetast zijn door bijvoorbeeld muizenvraat, zilvervisjes, houtworm, inktvraat of water- en/of brandschade hebben. Voorbeelden zijn daarvan te zien bij de open dag op 31 augustus.

Restauratie van boeken en documenten is vakwerk. De restauraties liggen thans echter stil omdat de restaurateur met pensioen is en er nog geen andere restaurateur met kennis van zaken is gevonden. Dit is een punt van zorg voor het Nationaal Archief, want er zijn veel documenten die gerestaureerd of professioneel geconserveerd moeten worden.

ARCHIEFSCHOOL

Waarnemend directeur Scriwanek: "We beschikten over een groot kader opgeleide mensen die de archiefschool hadden gedaan, maar die zijn nu bijna allemaal met pensioen." Archiefbeheer en archivering is een heel specifiek beroep en Scriwanek vindt het hoogstnoodzakelijk dat er op Curaçao een opleiding komt voor archiefbeheer met diverse specialisaties. "Er ligt namelijk ruim 40 kilometer aan archiefmateriaal bij de ministeries over de periode 1939-heden te wachten om geselecteerd en daarna overgedragen te worden aan het Nationaal Archief. Het gaat na selectie hierbij om zo'n 10 procent van het materiaal. Zo'n 90 procent moet - volgens zorgvuldige procedures - worden vernietigd. Het Nationaal Archief heeft een nieuw depot gekregen om deze overdracht te kunnen ontvangen; nu rest het specialistische werk om de overdracht uit te voeren. Daarvoor willen we een Archiefschool oprichten."

Dat de archieven van na de periode 1939 nog niet zijn overgedragen aan het Nationaal Archief betekent dat allerlei informatie over de laatste zestig jaar niet toegankelijk is voor het publiek.

Bij wet is vastgesteld dat het publiek toegang moet hebben tot overheidsinformatie. Transparant bestuur was in de jaren negentig een voorwaarde van het IMF voor het openen van een kredietlijn. Ook landen als Trinidad & Tobago en Jamaica hebben hun 'Archives Law' en 'Freedom of Information Act' als bijproduct van een IMF-traject gekregen. Zo is hier de Archieflandsverordening en de Landsverordening Openbaarheid van Bestuur gekomen. Samen vormen ze het openbaarheidsregime en hierin is bepaald dat alle overheidsorganisaties verplicht zijn om hun archief van 20 jaar geselecteerd over te dragen aan het Nationaal Archief en het Nationaal Archief heeft op haar beurt de taak om deze wet te handhaven.

Waarnemend directeur en beleidsmedewerker Max Scriwanek.

"Wij moeten inspecteren, wij zijn een inspectie-instantie", zegt Scriwanek. "Een Inspecteur van het archiefbeheer is wettelijk gekwalificeerd." Ook voor deze functie is een Archiefschool van belang. "We kunnen niet iemand op pad sturen om de wet te handhaven als die zelf niet aan de wet voldoet. Op dit moment hebben we archieven binnen tot 1939 en officieel liggen de archieven van de overheid vanaf 1940 nog bij de ministeries en andere overheidsinstellingen", aldus Scriwanek. "Er zijn echter een paar uitzonderingen, zoals het archief van het Kabinet van de Gouverneur dat tot 2010 binnen is en nog een aantal andere organisaties die wel zo verantwoordelijk zijn dat ze de archieven overdragen, zoals het archief Raad van Advies, het Bureau Constitutionele Zaken, het Bureau Overheidsinnovaties en het Rapportenarchief van de Dienst Ontwikkelingssamenwerking (Depos)." Scriwanek vindt het dan ook zeer positief om dit te vermelden, omdat het belangrijke archieven zijn van een recente periode. "Vooral voor onderzoekers is dit goed nieuws, omdat er uit primaire bronnen onderzoek gedaan kan worden naar bijvoorbeeld het hele staatkundige hervormingsproces. Behalve over de koloniale periode, hebben we nu archieven over de gehele periode van de Nederlandse Antillen (1954-2010) beschikbaar voor onderzoek."

Het leeuwendeel van deze recente periode moet echter nog binnenkomen en het zijn de ministeries zelf die er voor moeten zorgen dat deze archieven worden geselecteerd en overgedragen. Binnen de ministeries moeten goed opgeleide 'Information Officers' komen die alle aspecten van een modern (digitaal) informatiebeheer kennen: openbaarheid, veiligheid, privacy, bewaar- en afdoeningstermijnen. Deze Information Officers kunnen dan tevens dienen als liaison naar de Archiefinspecteur. Er moet een aanspreekpunt komen, iemand die verantwoordelijk is voor al deze aspecten van het beheren van overheidsinformatie. Daarvoor is in eerste instantie iemand gewenst die de bedrijfsprocessen, de Administratieve Organisatie, goed kent, want het zijn de processen die de informatie genereren.

Ook daarvoor is een Archiefschool gewenst. De selectieachterstand kan dan gedeeltelijk als onderdeel van de studie weggewerkt worden, en er wordt een nieuw lokaal kader opgeleid. Een nieuw kader van beheerders en selecteurs kan veel opleveren. Volgens Scriwanek is negentig procent van alle opgeslagen overheidsarchieven vernietigbaar, maar aangezien er nog geen selecties hebben plaatsgevonden liggen er nu grote ruimtes vol met vernietigbare archieven waarvoor maandelijks beheerskosten betaald worden. Dit kost de overheid ieder jaar ruim één miljoen gulden. De minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening (BPD), de zorgdrager inzake deze processen, wil nu ook overgaan tot het oprichten van een Archiefschool in samenwerking met de Intercontinental University of the Caribbean (ICUC), om deze processen op gang te krijgen. Ook het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (SOAW), zelf beheerder van 1,7 kilometer archief, ondersteunt en participeert in dit initiatief tot oprichting van een Archiefschool op Curaçao. BPD en SOAW zullen waarschijnlijk het eerst profiteren van 'geschoonde' archieven.

Behalve overheidsarchieven beheert het Nationaal Archief ook andere collecties zoals archieven van notarissen en alle kranten van Curaçao vanaf dag één dat de kranten bestonden. Een krantencollectie is strikt genomen geen archief, maar een gepubliceerde bron.

"Misschien moeten we in de toekomst overgaan op digitalisering van deze collecties, om ruimte te besparen. Het Nationaal Archief is echter primair bestemd voor overheidsarchieven."

Ieder jaar komen een paar duizend bezoekers naar het Nationaal Archief. Particulieren, studenten, professionals zoals notarissen en mensen van de media en ook onderzoekers. De website wordt 80.000 keer per jaar bezocht en daarom ziet Scriwanek het belang van het digitaliseren van archieven, zodat het archief vanuit de hele wereld toegankelijk is. "We zijn bezig alle inventarissen op het internet toegankelijk te maken via een speciale applicatie 'Access to Memory' (AtoM). Op het moment werken er dertien mensen bij het archief, maar er zijn een aantal vacatures voor mensen die vakkennis hebben van archivering en lokale geschiedenis. De entree is voor alle bezoekers gratis. Er worden wel kosten berekend voor kopieën of speciale zoekopdrachten, zoals bijvoorbeeld het verzoek om de geschiedenis van een organisatie te zoeken voor een jubileumboek. Alleen enkele medewerkers mogen het depot in om in de archieven naar materiaal te zoeken en de klant kan dan in de studiezaal op zijn gemak de gevonden archieven doorkijken."

EXPOSITIES

Er worden ook regelmatig exposities georganiseerd. Thans zijn er twee interessante exposities, de expositie '150 jaar afschaffing slavernij' en een expositie over '60 jaar Statuut'. Er is een virtuele expositie over '30 mei'. Op het internet zijn themamappen te vinden waar bijvoorbeeld studenten en scholieren informatie kunnen vinden over allerlei historische onderwerpen. Scholen en groepen zijn altijd welkom om een rondleiding te krijgen en om meer over het Nationaal Archief te leren.

Voor mensen die speciale belangstelling hebben voor het 'nationaal geheugen' van het land Curaçao en de geschiedenis van Curaçao en de Nederlandse Antillen zijn er mogelijkheden om als vrijwilliger te komen werken. Voor meer informatie: max.scriwanek@gmail.com

Het Nationaal Archief streeft naar een optimale dienstverlening aan al hun klanten, het uitgroeien tot een informatiecentrum, gespecialiseerd in informatie in het bestuurlijk/cultuurhistorisch belang van Curaçao, en een continue professionalisering van hun werkgebied. Aan het gebouw en het depot zal het niet liggen, want die zijn er klaar voor. In het depot is ruimte voor 9 kilometer archief. Om het werk goed te kunnen uitvoeren is het Archief echter afhankelijk van een aantal factoren: goed vakkundig personeel voor de eigen organisatie en bij de overheidsorganisaties waar de archieven geduldig wachten om geselecteerd te worden en bezoekers die de waarde weten te zien van het 'geheugen van het land'.

De open dag is morgen van 10.00 tot 16.00 uur. De normale openingstijden van het Nationaal Archief zijn: maandag van 13.30 tot 16.30 uur en dinsdag tot en met vrijdag van 08.00 tot 11.45 en 13.30 tot 16.30 uur en iedere tweede zaterdag van 09.00 tot 13.00 uur.

'None but ourselves can free the mind'

Heropening Kas di Pal'i Maishi

Bij binnenkomst is de nieuwe frisse wind meteen goed voelbaar. "We are going to emancipate ourselves from mental slavery....none but ourselves can free the mind"(We gaan onszelf van mentale slavernij emanciperen... Niemand anders dan wijzelf kunnen de geest bevrijden). Deze uitspraak van Marcus Garvey (1863-1915) staat op één van de muren achter het Kas di Pal'i Maishi Museum en geeft aan wat het doel is van dit museum, dat volledig op eigen kracht en middelen heropend is.

Tekst: **Verele Ghering** Foto's: **Ken Wong**

De Stichting Museo Tula heeft fantastisch werk geleverd om een echt goed verhaal neer te zetten met een interactief programma. Alle eer gaat naar het bestuur, Jeanne Henriquez en alle vrijwilligers. Hiermee willen ze laten zien dat je veel zelf kunt voordat je om geld gaat vragen. Een voorbeeld van Crowdfunding.
Links buiten waar de entreegelden betaald moeten worden, is een indiaanse hut geplaatst, een mooie subtiele geste om aan te geven dat de slaven uit Afrika voorgegaan waren door de Indianen. Kas di Pal'i Maishi is gelegen in het landelijke westelijke deel van Curaçao (Dokterstuin 27). Het dateert uit het midden van de negentiende eeuw en is het prototype van de eenvoudigste vorm van woningbouw door de afstammelingen van de slaven in de omgeving van de plantagehuizen.

Visie museum

Het Kas di Pal'i Maishi wil fungeren als het geheugen van de Curaçaose gemeenschap door middel van acquisitie, behoud en de interpretatie van artefacten van de Afrikaanse erfenis uit de tijd van de slavernij tot op heden. Zij wil bekendheid geven aan de ingenieuze gebruiken waarvan velen reeds verloren zijn gegaan, zoals de cactus ('datu') haag, het slaan van putten, het dragen van een blik water op je hoofd, het maken van karbon en heel veel meer. Het Tula Museum streeft ernaar een symbool van emancipatie te zijn: visueel, educatief en interactief, economisch, toeristisch, artistiek en milieubewust.

Educatief en interactief

In samenwerking met Uniek Curaçao worden op de zaterdag en zondag uitstapjes georganiseerd de natuur in, zoals de Burikutrail. Er is al een nauwe samenwerking met de buurtscholen waarbij spelenderwijs veel aan de leerlingen wordt overgebracht. Er kan gebeld worden naar Jeanne Henriquez via nummer 666.9973 om een combinatie te maken met bezoek aan het museum en een tour de natuur in. Ook kan een traditioneel ontbijt gereserveerd worden en het 'Hofi Indjan' kan bijvoorbeeld bezocht worden, waarbij onder meer uitgelegd wordt wat de rol was van de 'hofi's'.
Het interieur van het museum is ingericht met meubels uit de slavernijperiode en deze geven een indruk van de levensstijl van de mensen die woonden op het platteland. Men neemt u mee terug in de tijd, waar u kunt leren over de diverse gewoonten en voorwerpen die in die dagen heel normaal waren. Kas di Pal'i Maishi, ook wel Kas di Yerba of Kunuku Huis genoemd, vertegenwoordigt de inheemse woning waarmee het landschap overal bezaaid was in vervlogen jaren. Het Kas di Yerba werd gebouwd van lokaal beschikbare materialen en volgens de lokaal ontwikkelde bouwtechnieken. De rechthoekige plattegrond van min of meer 40 vierkante meter en de symmetrische opzet met een ingang in het midden, is afkomstig uit de West-Afrikaanse regio. De wanden zijn konisch en gemaakt van vlechtwerk en leem gevuld met stenen deeltjes. De vloer werd gelegd met een mengsel van klei en koeienmest om een stevig en duurzaam oppervlak te verkrijgen. Het schilddak is bedekt met palu di maishi (sorghumbladeren). De gebruikte materialen zijn zeer effectief als bescherming tegen de hete zon.

De binnenruimte van het Kas di Yerba bestond uit een slaapkamer en een woonkamer, die tevens dienst deed als slaapkamer van de kinderen. De kinderen sliepen vaak op een rieten mat. De inrichting was zeer eenvoudig. Olielampen zorgden voor verlichting. Het toilet en vaak ook de keuken waren los van het huis gebouwd en werden vaak gemaakt van hout. De keuken is uitgerust met traditionele werktuigen gebruikt voor het koken en het huishouden. Vaak was er ook een oven buiten die gebruikt werd om brood en traditionele gerechten te bakken.
Voedsel werd gegeten uit gedroogde kalebas en kokosnoothelften. Een kleine hoeveelheid sorghum en groenten werd geteeld voor eigen consumptie en om de dieren te voederen. Water werd buiten het huis in een grote pot van aardewerk bewaard. Drinkwater werd geschept met een kalebas of kokosnoothelften bevestigd aan een houten handvat en gegoten in kleine potjes (poron's).

Cactushaag

De huizen waren vaak omgeven door een heg van cactussen (kura di datu). Deze cactushaag markeerde de eigen tuin en hield zwervende geiten en andere dieren buiten. Er zijn niet veel Kas di Yerba's meer op Curaçao. De Kas di Yerba's worden beschouwd als monumenten van de Curaçaose cultuur. Het Museo Kas di Pal'i Maishi werd indertijd gerestaureerd en door de Stichting Monumentenzorg Curaçao naar zijn oorspronkelijke vorm teruggebracht. Het is uiterst belangrijk om je geschiedenis te kennen. Fundashon Museo Tula heeft op heel creatieve wijze iets goeds weten neer te zetten om dit deel van de geschiedenis uit te dragen. Ook de mogelijkheden om de natuur in te gaan verrijken de belevenis van het hoe en waarom uit vervlogen tijden. Om ook met Marcus Garvey te eindigen wil ik een andere heel toepasselijke uitspraak van hem noemen, namelijk dat een volk zonder kennis van haar verleden als een boom is zonder wortels!

Openingstijden: Iedere dag van 09.00 tot 16.00 uur. Maandag gesloten.

Historie als marketinginstrument

Op Trip Advisor schreeuwt een toerist het uit: 'Something different to bring home.' Geen wonder, elke cruisetoerist op St. Maarten is op zoek naar een local souvenir. Twintig dollar voor een fles Guavaberry is the perfect match. Liever houdt Stephen Thompson zijn mondje dicht over het Guavaberry Emporium, zijn bekende bedrijf in Front Street. Maar krijg je hem eenmaal aan de praat, dan krijg je een boeiend college over marketing van een voor St. Maarten zo beeldbepalend merk. Zolang het maar niet over hem zelf gaat…

Tekst en foto's: **Marius Bremmer**

"We zijn maar een klein bedrijf, veel kleiner dan mensen vaak denken. Dat komt omdat we overal op het eiland zo zichtbaar zijn in het straatbeeld."

Thompson, ergens tussen de vijftig en de zestig, modieuze bril, wil graag low profile overkomen. Geen dikdoenerij. Hij werkt keihard, in een van de krakkemikkige ruimtes zonder daglicht. Directiekamer is een woord dat niet past bij de donkere ruimte waarin Thompson huist. Die staat vol dozen, klassiek meubilair en verouderde archiefkasten, maar op zijn klassieke werkblad staat een moderne PC met dubbele monitor en een dure printer. Op een Japans plaatje roostert hij af en toe goede groene Japanse thee. "Dan ruikt het in mijn kantoor zoals het al eeuwen ruikt in de oude straatjes van Kyoto, heel lekker!"

Bessen van St. Maarten

Thompson schudt de definitie van rum zo uit zijn mouw: "Rum is de gedistilleerde sterke drank van suikerrietproducten, inclusief melasse." Het fruit voor Guavaberry, een volksdrank die al sinds vele eeuwen op het eiland gemaakt wordt, komt van St. Maarten zelf. "We plukken het in de natuur, in de bergen van het centrale deel van het eiland. Een heel gedoe overigens. Collega's uit de business geloven niet dat we met lokaal fruit werken. Je weet immers nooit zeker hoeveel, in welke verhoudingen en van welke kwaliteit je kunt oogsten. Het is de lastigste schakel in ons productieproces. Soms komen we om in de bessen, soms hebben we er een schreeuwend tekort aan. De threat van het gebrek aan lokaal fruit heeft Thompson om weten te zetten in een opportunity. Intussen is er een hele lijn ontwikkeld van andere smaken dan de Guavaberry van bessen, zoals Wild Lime, Island Almond en Mango. Met het label Old Oranjestad appelleert hij aan de historie van St. Eustatius.

Thompson: "Ik ben blij dat ik met de productie van Guavaberry kan bijdragen aan de promotie van St. Maarten." Zijn enorme kennis van rum was ook een mooie aanleiding voor Thompson om met rum verder uit te breiden. Vrij recent lanceerde hij een nieuwe rum: Republic Rum. "Een vintage rum met de smaak van rum, maar in de verte krijg je associaties met op oud eiken gerijpte cognac."

Hard werken

Het liefst doet Thompson, Ier van geboorte, alsof zijn business weinig voorstelt. "We zijn maar een klein bedrijf, veel kleiner dan mensen vaak denken. Dat komt omdat we overal op het eiland zo zichtbaar zijn in het straatbeeld. Onze naam en onze producten vind je overal op St. Maarten." Guavaberry groeit omdat het bedrijf weet wat klanten willen. "En we werken hard! Niemand bij ons zit in een hoekje te dutten terwijl hij toch zijn loon doorbetaald krijgt, zoals je zo vaak in de Cariben ziet. We zijn een kleinschalig bedrijf, het personeel is vriendelijk tegen elkaar. Ik denk dat onze mensen met plezier naar hun werk komen, ik houd het daar maar op want ze zijn coöperatief en doen uitstekend werk." Thompson heeft twintig mensen op de payroll staan. "En het is natuurlijk niet zo dat de helft daarvan management of supervisor is!"

Erfgoed

De rumfabrikant: "Onze gebouwen zijn recent aangemerkt als nationaal monument. We verkopen niet alleen historie, we zijn zelf nationaal erfgoed, we zijn historie in al onze vezels: ons product, de informatie op onze website, zelfs ons gebouw! We focussen bewust op historie. Mensen zijn veel meer geïnteresseerd in geschiedenis dan je zou denken.

Het Guavaberry Emporium is aangemerkt zijn als nationaal monument. Mooi voor het imago, maar een onpraktische kant is ook de ruïne van een 18e eeuwse synagoge achter het gebouw.

St. Maarten en Guavaberry

Mensen willen verhalen van vroeger horen, oude foto's zien, men wil onderwezen worden."
Thomson legt op zijn website de link tussen St. Maarten en de Verenigde Staten, waar de meeste van zijn klanten zitten. Hij gebruikt deze connectie als marketingmiddel om met historie zijn voordeel te doen: "De Nederlanders komen hier al sinds 1631 en er is nog genoeg op het eiland dat daar van getuigt. Peter Stuyvesant verloor een been in de slag om St. Maarten, maar het belette hem niet om met een houten been een belangrijke rol te spelen in de stichting van Nieuw Amsterdam, het huidige New York. Die Nederlandse pioniersgeest heeft een positieve uitwerking gehad op de wereld. De Nederlanders waren voor een deel verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het Westelijk Halfrond. Het zijn de Nederlanders die het hoge democratische gehalte van de Verenigde Staten hebben bepaald. Peter Stuyvesant, de man die iets met St. Maarten heeft, is mede grondlegger van 'The American Way'! Die verbinding tussen St. Maarten en de VS bepaalt mede het imago van mijn Guavaberry."

Meerwaarde

Thompson onderzocht voor de fun wat hij nog meer zou kunnen met the Old Man Guavaberry branding. Het leidde tot een nieuwe productlijn van spices en hot sauces. Jalapeno, Roast Garlic, Steak Sauce, Blackening en JERK: Amerikanen lopen er mee weg en juichen er over op Facebook, Trip Advisor en Twitter.
In een kleine ruimte naast het kantoor van Stephen beschildert een toegewijd team flessen Guavaberry alsof het doeken zijn waarop kunstenaars hun beste talenten kunnen uitleven. Thompson geeft hoog op over hun kwaliteiten: "Een exclusieve, tijdrovende en dus kostbare activiteit, dat is waar. Het is opmerkelijk van kwaliteit en ik zie nog steeds verbetering. We kunnen individuele opdrachten uitvoeren, flessen helemaal naar de persoon beschilderen. Voor elk soort van persoonlijk jubileum of zakelijke viering beschilderen we flessen, voor bruiloften en partijen, voor elk wat wils. Maar ook voor de verkoop in de winkel."

Dure grond

Dat winkel en de bedrijfsruimten van Guavaberry aangemerkt zijn als nationaal monument, daar zijn Thompson en zijn team heel trots op. "De locatie is onpraktisch en de bevoorrading is lastig als er drommen Amerikanen door de straat banjeren. Maar het is wel de duurste locatie van het eiland. Hier lopen de meeste klanten. Dat dit zo'n zware historische omgeving is komt ons goed van pas, dat buiten we graag uit. We zijn geschiedenis en we verkopen geschiedenis. Achter in onze tuin bevindt zich bovendien de ruine van een 18e eeuwse synagoge."
Nieuwbouw voor de productie staat al een tijdje op het programma en zal er binnen een jaar van gaan komen.

"We beschilderen ook flessen. Zo krijgt Guavaberry nog meer lokale dimensie."

Internet

Guavaberry verkoopt intussen rum, kruiden en sauzen wereldwijd, ook via een eigen webshop. Rum verkopen via internet is overigens in de VS niet toegestaan, daar is de drank van St. Maarten alleen via de normale kanalen te koop: importeur, distributeur, groothandelaar en winkelier.
"We gebruiken internet natuurlijk wel als promotiemiddel voor onze rum, in maar liefst vijf talen zelfs." Een bescheiden Thompson: "Internet is nog geen forse business, maar zeker business. Liever deze business wel dan helemaal niet, zo moet je het wel zien. Het groeit bovendien fors."
Het succes van rum werkt zelfs door in de verkoop van T-shirts, los verkrijgbaar of in combinatie met een fles drank. Thompson: "We bieden ze aan, we duwen ze de Amerikanen niet door de strot. Maar ga er maar van uit dat als een Amerikaan in Wyoming of in Illinois golf speelt met een Guavaberry T-shirt, dit zijn spel positief beinvloedt."
Stephen Thompson lacht minzaam: "Zo, nu weet je dat we hier niet bij toeval en per ongeluk succesvol zijn geworden. En nee, ik wil niet op de foto, het zou de echte Old Man alleen maar tekort doen."

Smartengeld: compensatie voor leed en verdriet

Anders dan in Amerika bijvoorbeeld, komen excessieve smartengeldtoekenningen niet voor in het Koninkrijk der Nederlanden. Ingewijden in de materie menen echter wel dat aan slachtoffers toegekend smartengeld in Nederland, en wat mij betreft geldt dit voor het Koninkrijk, veelal te laag is en aan grondige herziening toe.

Tekst: **Roy P. Bottse**

Diverse vergelijkingsstudies tonen aan dat er in Duitsland en Groot-Brittannië voor vergelijkbare gevallen veel hogere bedragen worden uitgekeerd. Volgens belangenbehartigers is er in feite reeds jaren sprake van een soort bevriezing voor wat betreft de hoogte van smartengeld in Nederland. De verklaring welke hiervoor wordt gegeven is dat rechters eerdere gevallen herhaaldelijk steeds als uitgangspunt gebruiken. En dus geen actualisering aan de tijd van de hoogte van de toegekende gelden. Ook heerst de opvatting dat de omstandigheden waarin we thans leven, het leven intenser laat beleven en dat vermindering van levensgenot het leed gevoeliger maakt in vergelijking met het verre verleden waarin levensgenot beperkter van aard en beleving was.

De smartengeldhoogte bepalen is complex. Het gaat om compensatie voor andere dan in geld uit te drukken vermogensschade.

Hoe zit het eigenlijk met smartengeld op Curaçao? De ervaringen aanhorende van slachtoffers en collega-belangenbehartigers op Curaçao, ben ik geneigd aan te nemen dat toepassing van de Nederlandse criteria, waarbij de zogenaamde ANWB Smartengeldgids als een soort Bijbel wordt gezien, vaak als onbevredigend wordt ervaren. Het is een interessante vraag in hoeverre de lokale maatschappelijke verschillen tussen Nederland en Curaçao voldoende mee worden gewogen. Daarbij zeker het verschil in zorgniveau en de veelal hier te lande minder ontwikkelde voorzieningen voor bijvoorbeeld mensen met een fysieke beperking. Volgens mij lijdt een slachtoffer feitelijk hier meer dan een vergelijkbaar geval in Nederland. Een persoon met hetzelfde letsel op Curaçao zal zich aardig wat meer moeten getroosten wegens het veelal toch wel ontbreken van toegesneden inkomensopvang, geschikt en beschikbaar vervoer en overige sociale zorgstructuren, waardoor misschien een hogere compensatie op Curaçao lang zo gek niet zou zijn.

Het voorgaande laat ik verder graag over aan de publieke discussie en hopelijk ook voldoende stof om over na te denken voor verzekeraars alsmede de relevante beroepsgroepen.

Op Curaçao is de aansprakelijkheid met betrekking tot smartengeld als schadevergoeding voornamelijk geregeld in art. 95 en 106 uit Boek 6 (Verbintenissenrecht) van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 95 geeft aan dat behalve vergoeding van vermogenschade, ook ander nadeel in aanmerking komt voor vergoeding. En artikel 106 bepaalt wat daar onder dient te worden verstaan. Van art 106 is lid 1 relevant, het luidt als volgt: Art 6:106 1. Voor nadeel dat niet in vermogenschade bestaat, heeft de benadeelde recht op een naar billijkheid vast te stellen schadevergoeding, indien:

a. de aansprakelijke persoon het oogmerk had zodanig nadeel toe te brengen;

b. de benadeelde lichamelijk letsel heeft opgelopen, in zijn eer of goede naam is geschaad of op andere wijze in zijn persoon is aangetast;

c. het nadeel gelegen is in de aantasting van de nagedachtenis van een overledene en toegebracht is aan de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot of een bloedverwant tot in de tweede graad van de overledene, mits de aantasting plaatsvond op een wijze die de overledene, ware hij nog in leven geweest, recht zou hebben gegeven op een schadevergoeding wegens het schaden van zijn eer of goede naam.

Uit de wetstekst blijkt dat er geen sprake is van een cumulatieve maar facultatieve bepaling op grond waarvan een slachtoffer in aanmerking kan komen voor smartengeld. Dus ook als de persoon per ongeluk wordt aangereden en daarbij lichamelijk letsel oploopt, kan deze persoon in aanmerking komen voor smartengeld. In geval van blijvend letsel kan er bovendien ook sprake zijn van aantasting in zijn persoon, bijvoorbeeld omdat de persoon niet meer normaal kan lopen of een arm mist of omdat de persoon dusdanige zichtbare littekens overhoudt aan het ongeval waardoor hij zich minder toonbaar acht. Voorgaande voorbeelden leiden tot aantasting van zijn persoon. Maar ook is daar sprake van in geval de persoon niet meer de vaste dingen kan doen. Of zijn beroep niet meer kan uitoefenen of de vroegere vaste activiteiten met zijn gezin en/of vrienden niet meer kan bezigen en daardoor sociaal-maatschappelijk beperkt wordt en dus zijn leven ontwricht raakt.

Ongevallen kunnen overal voorkomen. In het verkeer, op het sportveld, tijdens uw werk, tijdens een vermaaksevenement, tijdens een verblijf of behandeling bij een medische instelling, in een restaurant, op het strand en zelfs als u aankomt op Hato... etc etc. Medische zorg dient dan acuut beschikbaar te zijn. Echter, het verdient aanbeveling om ook de juridische positie van een slachtoffer van meet af aan deskundig te waarborgen ter voorkoming dat het recht op toereikende of beter gezegd bevredigende compensatie wordt verspeeld. Smartengeld wordt haast nimmer vanzelf aan het slachtoffer aangeboden. Het is per definitie het resultaat van een juridische strijd. Niet altijd voor de rechter maar helaas vaak wel. Hoe vroeger het slachtoffer het geval ter behandeling in handen legt van een deskundige advocaat die zich heeft verdiept in letselschadevergoeding, des te beter. Immers, uit de praktijk blijkt dat de wederpartij meestal een financieel sterke partij is en meestal over ervaring en kennis van de materie beschikt. Het tijdig nemen van de juiste maatregelen is cruciaal in smartengeldzaken. En tenslotte zal de wijze waarop de bijzondere omstandigheden van het geval worden belicht en vertaald naar juridische aansprakelijkheid, doorslaggevend zijn. Kortom, deskundigheid en ervaring op letselschadeterrein bij de belangenbehartiger vergroot de kans van het slachtoffer op een bevredigende compensatie voor het aangedane leed en/of verdriet.

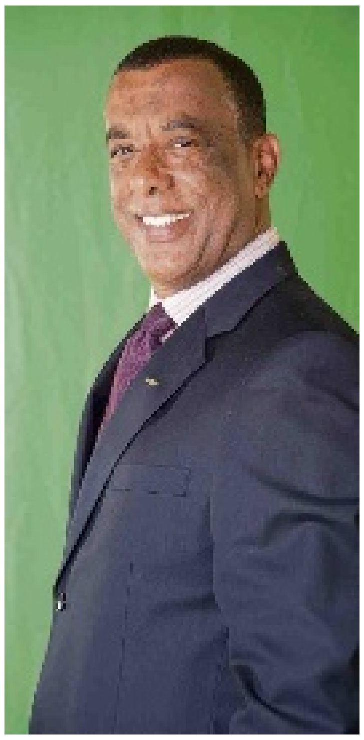

Mr. Roy P. Bottse is advocaat bij SMS Attorneys at Law, onder meer actief met letselschadezaken.

OVER ORGANISEREN, ONDERNEMEN, MANAGEN EN LEIDINGGEVEN

Full Circle (1)

Full Circle is de titel van een nieuw boek over modern en effectief management voor nu en de toekomst dat in 2016 in de Nederlandse en Engelse taal verschijnt en de lezers van Ñapa, de wekelijkse bijlage van de Amigoe, hebben de primeur van de versie zoals die naar de uitgever gaat voor de laatste aanpassingen in stijl en taalgebruik.

Tekst: **Jan de Ruijter**

De cirkel is rond, het beeld dat we nu van management hebben is compleet en het verhaal over management en hoe te managen is afgerond. We zijn full circle. Het is een lange zoektocht geweest vanaf de oude oertijden tot aan 2015 waarbij het wellicht interessant is om te weten dat managen iets is dat de mens al gedaan heeft vanaf de eerste vorm van samenleving, maar het pas vanaf 1900 een georganiseerde verzameling van gedachten en ervaringen is. Pas vanaf 1900!
Er is veel belangstelling voor de thema's organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven. Geen wonder, het begrip organisatie is nu bijna overal een sociaal systeem geworden waar zowel medewerkers als managers, leiders en ondernemers iets zinvols en waardevols van proberen te maken en miljoenen mensen zijn overal ter wereld dagelijks bezig met het uitvoeren en bedrijven van management. Geen wonder dan ook dat er zo enorm veel over het thema management geschreven is. En daar zit helaas een nadeel aan vast.
De beschikbare literatuur is zo enorm omvangrijk dat het juist daardoor dermate onoverzichtelijk is geworden dat we niet meer weten wie of wat te geloven. Voeg bij die onduidelijkheid nog het grote aantal boeken dat slechts een fragment of aspect van management beschrijft maar abusievelijk de indruk wekt een compleet managementsysteem te beschrijven en het is duidelijk dat de geïnteresseerde leek, de immer doorstuderende professional en de ondernemer, door de bomen het bos niet meer kunnen zien en dat ervaar ik bijna dagelijks.
Constant hoor ik dan ook de vraag: "Wat is nu het cruciale in management, waar draait het om, waar begint het mee en hoe begin ik."
Is het de inhoud van de 'One Minute Manager', is het 'In Search of Excellence', vind ik de waarheid bij Peter Drucker of bij Stephen Covey? En wat dan met de beroemde motivatietheorieën van Maslow, Frederick Herzberg en Theory X en Theory Y. En gaat het nu om Management by Walking Around (MBWA), Management with Passion of Management by Example? Is Management by Objectives (MBO) als ouderwets afgeschreven of heeft het nog enige waarde en waar past het in de puzzel? Hoe motiveer ik mijn personeel en hoe bereik ik dat zij doen wat ik wil op de manier die ik wil?
Er komt geen eind aan de vragen, mensen weten het niet meer en kunnen het niet meer overzien. Voor alle mensen die dagelijks iets te maken hebben met organiseren, ondernemen, managen en leiden en voor allen die zomaar toevallig interesse hebben in management, is dit boek geschreven. Vanuit de praktische ervaring waarbij alleen de praktijken, theorieën en systemen beschreven worden die reële waarde hebben en bewezen effectief zijn.
Na een korte blik in het verleden, bij het prille begin van organiseren en managen, gaan we gelijk door naar de Industriële Revolutie toen managementkunde en organisatiekunde als vakken begonnen, dus dat is nog maar pas sinds 1900.
Vervolgens krijgt u het eindplaatje voorgehouden, het resultaat van goed managen zoals dat beoefend dient te worden in de 21e eeuw. We leven in de tijd van Mutual Engagement, Mutual Success en Mutual Fulfillment van medewerkers en bedrijf met een nieuwe definitie van werk en werken. Het eindplaatje is gebaseerd op goed werknemerschap, goed ondernemerschap en een relatie van wederzijds commitment tussen de moderne medewerker en de moderne effectieve manager. Het doel van werken is om tot zelfvoltooiing en zelfrealisatie te komen, tot whole-life succes, tot succes en geluk op alle terreinen van het leven. En voor de ondernemer is het doel om winst te maken (profit) en tegelijkertijd de belangen van mensen, de klanten en de medewerkers (people) na te streven, alsmede aan de omgeving, de samenleving en het milieu (planet) te denken.
Zowel de medewerker van de toekomst en de manager, ondernemer, leider van de toekomst zijn totaal andere mensen in hun gedrag dan die we tegenwoordig kennen en om het eindplaatje te bereiken zal een ieder door een enorme change of mindset moeten gaan. En daar gaat dit boek over; hoe het eindplaatje te begrijpen en hoe het te bereiken en hoe de verandering van mindset met succes te doorlopen.
Gedurende deze wandelweg zullen op de juiste plaats en tijd de oude meesters en experts die nog steeds relevant zijn, zoals Taylor, Maslow en Herzberg, behandeld worden. Dus niet als een droge theoretische opsomming over het verleden, maar wanneer we motivatie behandelen beginnen we met Maslow, wanneer we werkprocessen behandelen komt Taylor naar voren, wanneer we managementmethodes en -stijlen behandelen, praten we over Likert en Douglas McGregor en wanneer het over kwaliteit gaat, beginnen we met
W. Edwards Deming. De keuze tussen twee verschillende wijzen van managen, de Europees Rijnlandse manier, de drie P's van Profit, People en Planet en de zo andere Amerikaanse (Anglo-American) manier, de drie P's van Pofit, Poen en Pegels, komt al snel aan de beurt; het is een belangrijk aspect omdat zoveel Amerikaanse ketenbedrijven nu vestigingen hebben in andere landen met culturen die loodrecht op de Anglo-Saksische wijze staan.

(Wordt vervolgd)

Jan de Ruijter is bedrijfsadviseur op Aruba en is bereikbaar op janderuijter@yahoo.com

Plannen en organiseren

Goed kunnen plannen en organiseren is een competentie die dikwijls gevraagd wordt voor bepaalde functies. De definitie van deze competentie is: het effectief bepalen van doelen en prioriteiten en benodigde acties, mensen, tijd of middelen aangeven en verwerven om bepaalde doelen te bereiken. De indicatoren van plannen en organiseren zijn: voorbereiden, efficiency, anticiperen, schakelen en bewaken.

Mens & Werk

Tekst: **Judice Ledeboer**

Mensen werken effectiever als ze een planning maken. Er zijn mensen die zeggen dat ze zonder planning kunnen werken en er zullen beslist mensen zijn die dat kunnen. Dit zijn dikwijls mensen die niet van een strakke structuur houden. Daar worden ze nerveus van. Ze voelen zich dan opgesloten. Er is echter onderzoek gedaan bij de Florida State University en uit dat onderzoek kwam naar voren dat mensen die bewust plannen meer rust ervaren. Ook het ervaren van rust is voor iedereen verschillend. De een ervaart rust als hij alleen op de bank zit en niemand om zich heen heeft en de ander ervaart rust als hij allerlei zaken die hij moet doen van zichzelf, zoals het huis opruimen en de was doen, heeft gedaan en aan een volgende taak kan beginnen zoals koken. Daarom zijn er ook zoveel verschillende manieren van plannen en organiseren. Een planning moet dus passen bij de persoonlijke stijl van de persoon. Het gaat er echter om dat het werk gedaan wordt, op tijd en goed.
Mensen die niet geleerd hebben om met planningen te werken zijn allergisch voor te strakke planningen. Een goede planning hoeft echter niet te voelen als een strop om je nek, maar kan ook werken als een richtlijn van te nemen stappen om een project te realiseren. Mensen die het gevoel hebben dat ze het werk niet meer aankunnen en daardoor spanning ervaren zullen eens moeten kijken of ze wel voldoende efficiënt werken. Een goede planning en met aandacht werken aan iedere stap zorgt voor rust en als de 'stap' gedaan is voor voldoening. Niet goed plannen kost ook meer geld. Bij werk dat voor een bepaalde tijd gedaan moet worden niet af is door een verkeerde planning moeten mensen overwerken of er moeten extra mensen worden ingehuurd om ervoor te zorgen dat het werk toch nog op tijd afkomt. In de bouwwereld bijvoorbeeld krijgen aannemers behoorlijke boetes als ze hun werk niet op tijd afleveren. Er kunnen allerlei redenen zijn dat het werk niet op tijd af is. Een verkeerde planning kan één van de redenen zijn.
Een goede planning thuis is ook heel belangrijk. Iedere avond met het gezin de volgende dag doornemen geeft duidelijkheid en iedereen weet waar hij aan toe is. Alles op zijn beloop laten geeft onzekerheid en sommige mensen kunnen daar niet tegen. De stelling 'rust, regelmaat en reinheid' is een stelling die tegenwoordig nog steeds van toepassing is, hoewel er mensen zijn die noch rust, noch regelmaat en reinheid ervaren. Hierdoor ontstaat een gevoel van onveiligheid en dat geeft een deuk in het opbouwen van vertrouwen in mens en samenleving. Als er thuis geen regelmaat en rust is, hoe kan een mens dan in de samenleving functioneren? Op het werk gelden die regels ook en komen zaken niet voor elkaar als er geen rust, regelmaat en reinheid (een opgeruimd bureau bijvoorbeeld) is.
Bij het maken van een planning is het belangrijk om de volgorde van zaken die gedaan moeten worden te bepalen. Wat is belangrijk en moet direct of binnen korte tijd gebeuren en wat is minder belangrijk? Dossiers opruimen is minder belangrijk dan een rapport afmaken waarvan de deadline binnen twee dagen afloopt. Het stellen van deadlines bijvoorbeeld is een essentieel onderdeel van een goede planning. Als er gevraagd wordt om iets binnen twee dagen af te leveren, terwijl er andere zaken zijn die nog dringend gedaan moeten worden is een 'nee, dat lukt niet, kan het een of twee weken later' op zijn plaats. Dat is ook professioneel. 'Nee' durven zeggen en uitleggen waarom iets wel of niet mogelijk is, is essentieel om werk goed te kunnen doen. Als de manager boos wordt omdat iets niet kan gebeuren moet er eens gekeken worden naar de werkdruk, hoe het werk verdeeld wordt, wat iedere werknemer per dag doet en hoe het werk goed gepland kan worden. Daar kunnen collega's elkaar in ondersteunen en het is de rol van de manager om een goede planning te maken, in overleg met zijn medewerkers natuurlijk.
Effectief plannen en organiseren heeft veel te maken met de persoonlijkheid van iemand. Men kan het leren en er zijn allerlei systemen en instrumenten beschikbaar om een goede planning te maken. Hoe je die systemen gebruikt heeft ook weer te maken met de persoonlijkheid van de mens. De wil om werk goed uit te voeren is daarbij de motor. Ieder mens heeft de vrijheid om zelf te kiezen waar hij voor gaat. Rust of onrust, regelmaat of geen regelmaat, reinheid of een rommel. Het gaat om het bereiken van een doel waar de organisatie voor staat en daar hoort een goede planning van werkzaamheden bij.

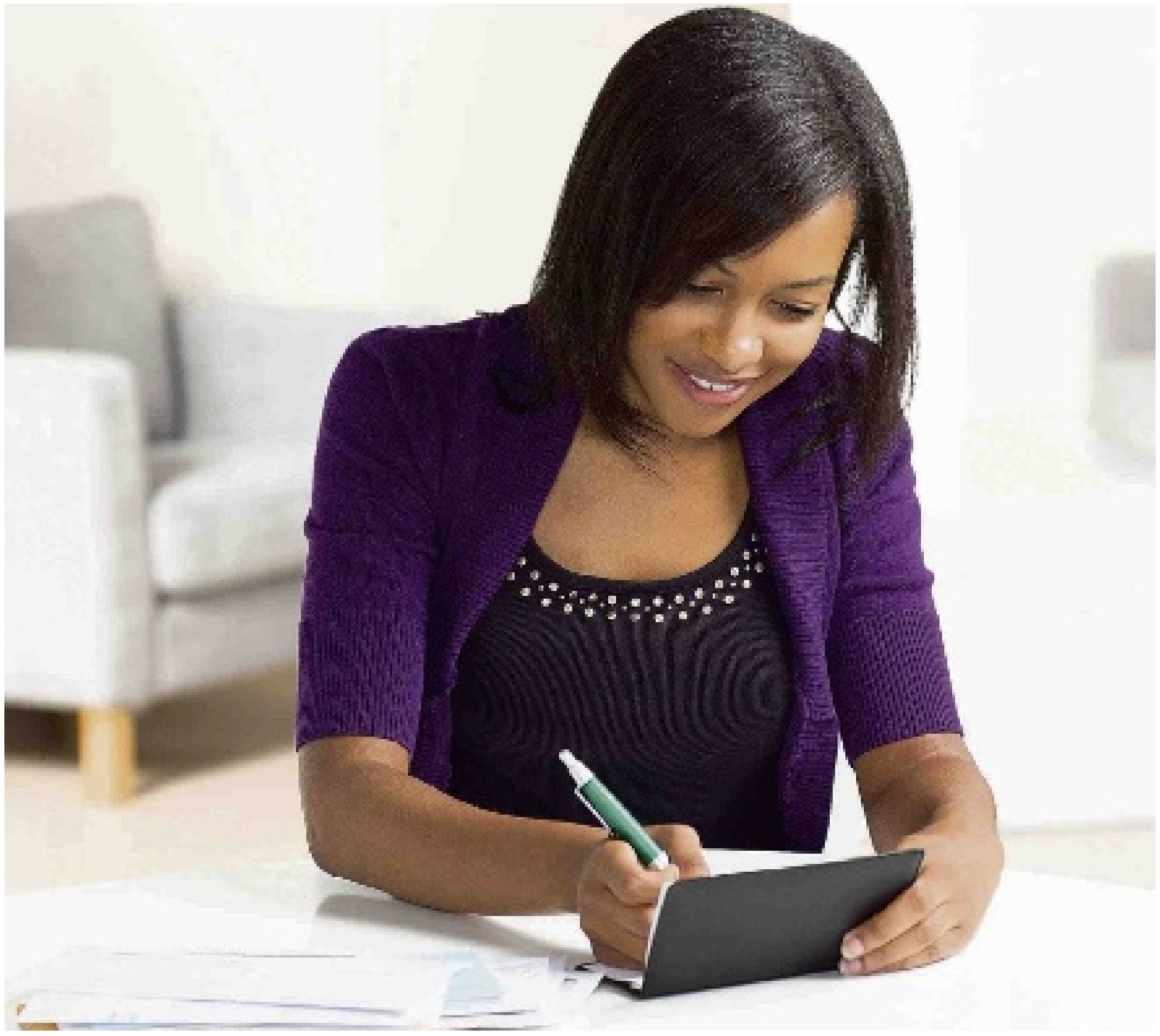

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
2. Bezem; 6. grondslag; 12. nietsdoener; 15. Europese bizon; 17. veldspaathoudend gesteente; 18. scheepstouw; 20. bijwoord; 21. vordering; 22. schoonmaker; 25. Europeaan; 26. lichaamsdeel; 29. aanrekenen; 30. halfedelsteen; 33. Oudiers alfabet; 35. sterrenbeeld; 37. nevelsluier; 39. eveneens; 40. hijsen; 42. taxi (Eng.); 43. plaats in Senegal; 45. vlekkenwater; 46. kleintje; 48. bijwoord; 50. optisch hulpmiddel; 51. gekeperde wollen stof; 52. dakbedekking.

VERTICAAL:
1. Wier; 2. onsmakelijk; 3. bijbelse figuur; 4. deel van een fornuis; 5. maanstand; 7. aangehaald werk (afk); 8. gebergte (Sp.); 9. Israëlitisch; 10. half; 11. gast; 13. een-heid (Eng.); 14. rivier in België; 16. ontkenning; 18. gebogen; 19. bewoner van Is-raël; 23. bezwaren; 24. gouden tiendollarstuk; 26. plaksel; 27. met andere woorden; 28. intens moe; 29. uitgeslapen; 31. voetbalterm; 32. roofdier; 34. deel van India; 36. plaats in Duitsland; 38. liefkozing; 40. vervoermiddel; 41. brompot; 44. papegaai; 47. fris; 49. muzieknoot; 50. symbool barium.

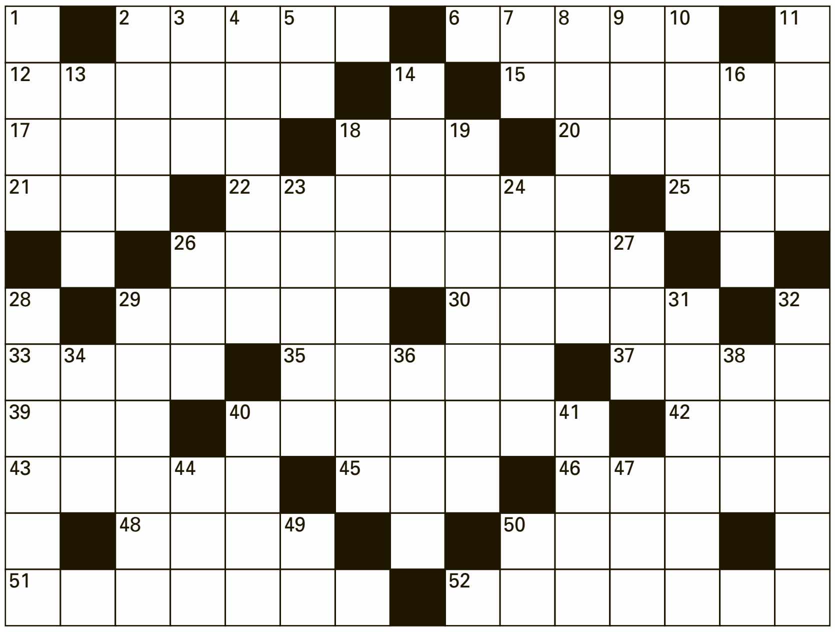

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

C. de Waal
Venezuelastraat 5
Aruba

Jacques Faneyter
Tinweg 28
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

ZWEEDSE PUZZEL

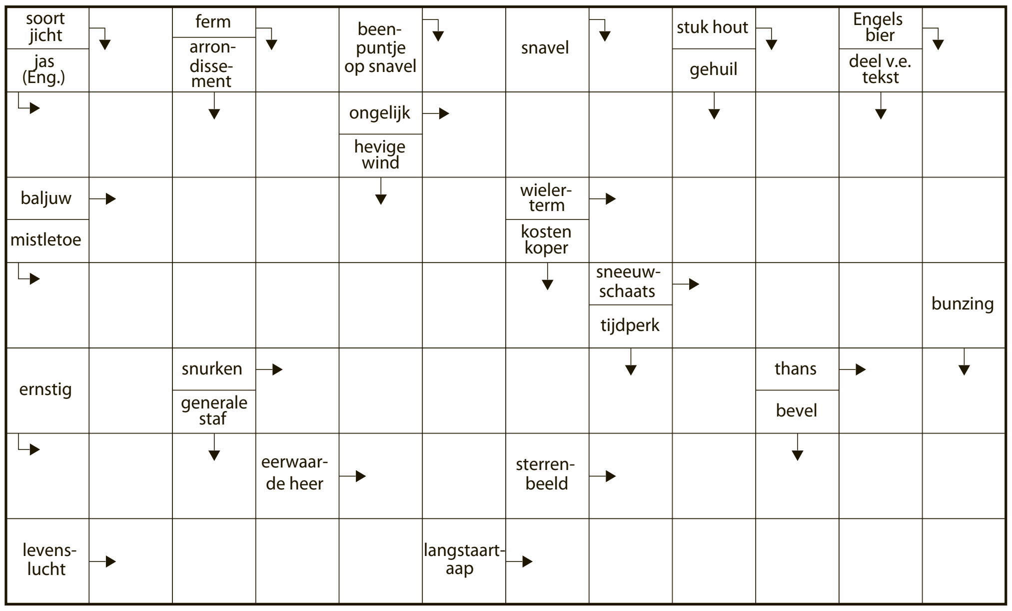

CRYPTOGRAM

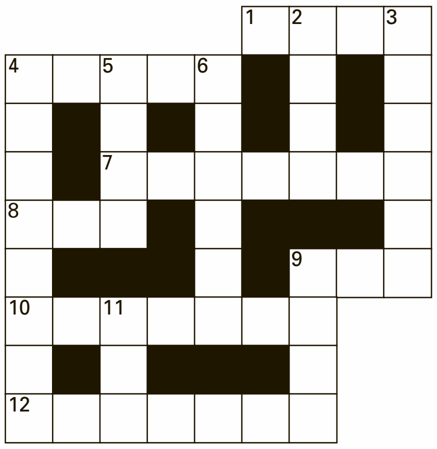

HORIZONTAAL:
1. Wat lekkers voor een bevroren handelspartner (4); **4.** Eigenschap van brood of van een lat (5); **7.** De mooiste voorstellingen (7); **8.** Wel wat duur voor een vat ! (3); **9.** Vertel eens een mop in de kroeg! (3); **10.** In deze staat krijgt de slee een verfje (7); **12.** Model om te bewaren (7).

VERTICAAL:
2. Kookapparaat voor twee (4); **3.** Ben je lelijk? Hele-maal niet erg! (6); **4.** Gierig dier (8); **5.** Incasso is leuk (4); **6.** Er zit een luchtje aan die vorken (6); **9.** Aan de voet van een mand (4); **11.** Stapel die men hoorbaar uit de weg gaat (3).

WOORDZOEKER

H	E	L	D	E	N	E	P	O	S	T	E	R
J	S	R	D	W	E	I	G	E	R	A	A	R
A	T	B	E	O	N	R	E	E	G	E	I	T
A	I	A	B	G	O	M	S	R	K	L	I	K
R	P	D	P	E	A	R	C	H	I	E	F	D
O	E	O	R	N	K	R	T	E	A	R	U	E
P	N	T	T	A	E	E	D	R	E	L	R	S
G	D	E	T	D	A	E	N	S	A	S	V	G
A	I	R	B	E	R	G	E	T	A	P	P	E
V	U	U	O	L	Z	R	V	E	E	A	T	W
E	M	G	IJ	O	V	S	R	L	L	N	K	E
H	E	K	S	O	G	C	A	M	A	T	I	N
I	T	E	I	S	N	S	A	L	A	K	E	S
K	E	R	N	A	C	H	T	I	G	S	J	T
E	R	E	P	P	L	A	K	E	T	T	S	O
L	I	N	G	R	E	D	I	E	N	T	R	E

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

AMATI
ARCHIEF
BEKENTENIS
BERGETAPPE
DESGEWENST
DOORTRAPT
DRAAGVLAK
EERHERSTEL
EERSHALVE
GENADELOOS
GLASZETTER
HAMLAP
HELDENEPOS
INGREDIENT
JAAROPGAVE
KAASDRAGER
KERNACHTIG
LIEDERLIJK
MASSE
METER
OOGSTEN
OREID
PANCREAS
PINGPONG
PLAKET
POSTER
REEGEIT
RESERVOIR
SJEIK
STIPENDIUM
TALUD
TERUGKEREN
VEHIKEL
VIETNAMEES
WEIGERAAR

© Puzzelland/140830

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

2	7			8				9
1		9	3		7	6	5	
3			4					
		4					7	2
6		3	8			5	1	
			9					
	6		1			2		
7	8			6				5
4					9	1	8	

HEAVY

					9			2
			8	7		1		
		5		4				
2			5				6	9
	4		1	3				
		8	6		7		4	
7						9		
						3		1

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

8	3	1	4	6	5	2	7	9
5	9	7	3	2	1	4	6	8
6	4	2	7	8	9	5	1	3
7	5	3	6	9	2	8	4	1
1	2	9	5	4	8	6	3	7
4	6	8	1	3	7	9	2	5
2	8	4	9	1	3	7	5	6
3	7	6	8	5	4	1	9	2
9	1	5	2	7	6	3	8	4

Heavy

4	3	8	6	5	1	9	7	2
1	9	5	7	2	8	4	3	6
6	2	7	9	4	3	5	8	1
5	8	3	2	9	7	6	1	4
2	7	1	3	6	4	8	5	9
9	6	4	8	1	5	3	2	7
7	1	9	5	3	6	2	4	8
3	4	2	1	8	9	7	6	5
8	5	6	4	7	2	1	9	3

Cryptogram:
Horizontaal: 1. Asem; 4. liaan; 7. uitstek; 8. dra; 9. iet; 10. althans; 12. dossier.
Verticaal: 2. Spit; 3. musket; 4. leidraad; 5. aqua; 6. natura; 9. Isar; 11. tas.
Woordzoeker:
BESTELAUTO

Zweedse puzzel

	C		H		I		N		O		O
P	A	T	E		S	T	E	P	P	E	N
	P	R	I	O	R		L	O	E	N	S
M	A	I	S	P	A	P		I	N	T	
	B		A	D	E	M	E	N		R	I
S	E	M		A	L		S	T	E	E	N
	L	I	N	T		S	T	E	V	E	N

Prijspuzzel

T		A	D	D	E	R		A	V	E	R	S		A
O	S	M	I	U	M		D		W	R	E	K	E	N
K	E	B	A	B		A	A	K		B	U	U	R	T
O	K	T		B	A	R	T	A	L	I		A	V	E
	T		H	E	R	B	A	R	I	U	M		E	
B		S	A	L	M	I		D	A	M	A	R		A
I	R	A	N		E	T	S	E	N		T	O	E	T
S	I	M		V	E	E	L	E	E	R		E	E	L
D	O	U	R	O		R	I	L		A	D	I	G	E
O		E	A	R	L		K		U	N	I	E		T
M	O	L	I	E	R	E		E	S	S	E	N	C	E

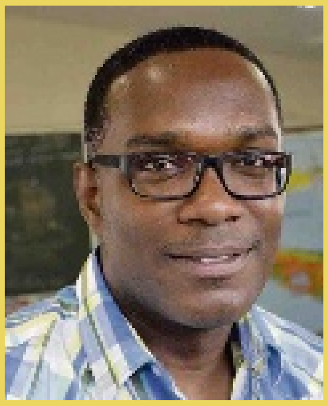

Work & Travel met Elton

Hoe meer hij reist, hoe meer hij van Curaçao gaat houden. Voorlopig is hij echter nog op wereldreis. Docent Aardrijkskunde Elton Sint Jago doet in de Ñapa maandelijks verslag van zijn belevenissen.

Welcome to Miami, bienvenido a Miami

In mijn vorige verslag schreef ik over een ongeplande, lange vlucht. Na deze lange reis, met tussenstop in Chicago, kwam ik aan in de favoriete Amerikaanse stad van vele Curaçaoënaars. Behalve in Nederlandse steden, is Miami de enige stad waar ik andere Curaçaoënaars op straat gezien heb tijdens mijn reizen.

Tekst: **Elton Sint Jago**

Vrienden van mij hadden een cruisetrip gepland en ik wilde dolgraag mee. Het was helemaal niet duur, alleen moest ik een goedkope vlucht vanuit Europa weten te vinden. En ja, gelukkig vond ik een ongelooflijk goedkoop retourticket (Duitsland-Verenigde Staten-Nederland). Ik ging er meteen voor, ook al moest ik daardoor mijn hele oorspronkelijke route- en reisplan veranderen. Wat maakt het uit? Je leeft toch maar één keer!

Heel veel heb ik niet gedaan in Miami. Het was mijn tweede keer in Miami en ik was er maar gedurende twee dagen. De meeste tijd heb ik bij Miami Beach doorgebracht; gewoon relaxen en een beetje beachvolleybal spelen. Ook heb ik wat gewinkeld bij de bekende Dolphin Mall, waar ik bij toeval atleet Churandy Martina tegenkwam!

En toen was de dag aangebroken om aan boord te gaan! We zouden eerst met z'n zessen gaan, maar uiteindelijk waren we maar met z'n vieren. Onze eerste stop was in Grand Turk, Turks & Caicos-eilanden. We zijn van boord gegaan maar we bleven in de buurt van de pier rondhangen en gingen daarna weer aan boord. In 2011 bezochten we het eiland al en we hadden dus geen zin om weer rond te gaan rijden. Zoveel valt er ook niet te zien op Grand Turk.

De tweede stop was Ocho Rios in Jamaica. We namen een tourtje en onze Jamaicaanse gids vertelde ons over de plaatsen waar we doorheen reden. Ze zei steeds 'yah mon', een typerende manier in Jamaica om gewoon 'ja' te zeggen. We bezochten de mooie Dunn's River Falls, die beklommen kan worden. Je begint bij het strand en je loopt steeds omhoog. Je moet wel speciale waterschoenen hebben, want de meeste rotsen zijn ontzettend glibberig. Ik vond het een heel leuke ervaring, alleen vond ik het geen 20 dollar waard! Ik zou in de toekomst graag terug naar Jamaica willen voor een echt bezoek!

Onze derde en laatste stop voordat we naar Miami terugkeerden was Nassau, Bahamas. Er lagen maar liefst zes cruiseschepen in de haven en het was erg druk in de stad. We gingen met een taxi-chauffeur op pad. Het was een zeer grappige, Bahamiaanse vrouw die bekend stond als Lady-C (Curry). Ze bracht ons rond en vertelde ons over de geschiedenis van het land, de economische situatie en de armoede. Bahamas is een van de rijkste landen in het Caribisch gebied, maar heeft ook de grootste inkomensongelijkheid na Haïti. Ze nam ons ook mee door de achterstandswijken en natuurlijk hebben we ook mooie stranden gezien.

We stopten bij het kleine historische Fort Fincastle, gebouwd in 1793 door de Britten en dit heeft een goed uitzicht over de stad. Dichtbij het fort gingen we naar de 'Queen Staircase' die bestaat uit 66 tredes die je in een kloof brengen. Natuurlijk konden we het beroemde Atlantis Hotel niet missen! De duurste kamer kost meer dan 20.000 dollar per nacht en beroemdheden zoals Oprah Winfrey en Michael Jackson hebben er weleens overnacht.

Voordat we weer aan boord gingen, maakte ik eerst nog een rondje door het centrum van Nassau.

Een week op het schip was heerlijk om uit te rusten en bij te komen, nadat ik een paar maanden om de drie à vijf dagen steeds moest in- en uitpakken en van plaats naar plaats trok.

Mijn nieuwe winterjas ligt klaar, want het gaat koud worden in het 'noorden'. Lees dit verder in mijn volgende verslag!

Dunn's River Falls in Jamaica.

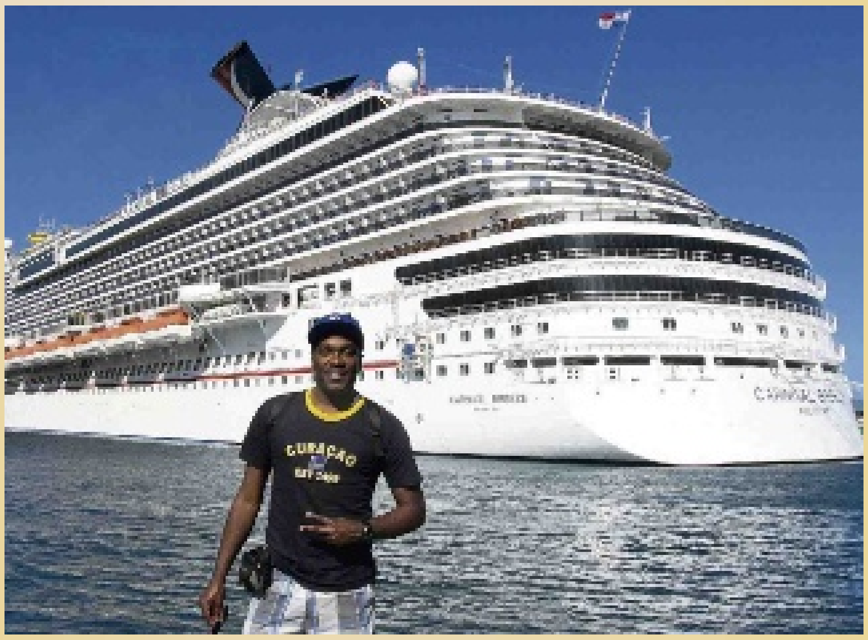

Carnival Breeze in Nassau, Bahamas.

Grand Turk, Turks & Caicos

Miami Beach